

REDOGÖRELSE,

UTARBETAD INOM

KONGL. ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET,

FÖR

UPPKOMMEN FRÅGA OM ÖFVERFLYTTNING FRÅN DE SÄRSKILDA
FÖRSAMLINGARNA I STOCKHOLM TILL STADEN I DESS HELHET
AF SKYLDIGHETEN ATT BYGGA OCH UNDERHÅLLA
FOLKSKOLEHUS M. M.



STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. D.

1902.

Enligt nådiga stadgan angående folkundervisningen i Stockholms stad den 27 september 1861, § 1, skall folkskoleväsendet i Stockholm, hvilket utgör en detta samhälles gemensamma angelägenhet, ombesörjas dels af en för samtliga folkskolorna därstädes tillsatt öfverstyrelse, dels af åtta särskilda skolstyrelser, en för hvardera af stadens territorialförsamlingar.

Nu gällande
bestämmelser.

Såsom undantag från ofvanberörda gemensamhet i afseende å folkskoleväsendet, bestämmes i § 6 af samma stadga, att det åligger hvarje församling i hufvudstaden att på sin enskilda bekostnad anskaffa och underhålla tjänliga lokaler för sina folkskolor; och gäller härvid till iakttagande hvad i § 3, litt. d) i stadgan rörande nybyggnad eller ombyggnad af dylika lokaler finnes föreskrifvet.

Sistberörda författningsrum innehåller åliggande för öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor att hafva det allmänna inseendet öfver de inom församlingarna befintliga skollokaler samt tillse, att desamma, i den mån sig göra låter, varda ändamålsenligt inrättade och ordnade både hvad utrymme och inredning beträffar, äfvensom att pröfva och godkänna förslag till nybyggnad eller ombyggnad af dylika lokaler, såvidt fråga är om sådana anordningar, af hvilka undervisningen, ordningen och sanitära förhållanden inom skolan kunna vara beroende.

Öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor utgöres, enligt § 2 af nämnda stadga, af en ordförande samt elfva ledamöter, nämligen en af Stockholms stads konsistorium, en af Stockholms stads nämnd (numera af fattigvårdsnämnden), en af hvarje församlings skolstyrelse och en af öfverstyrelsen vald ledamot. Öfverstyrelsen väljer själf ordförande. Varder någon af öfverstyrelsens ledamöter därtill utsedd, inväljes i hans ställe och i enahanda ordning, hvori han blifvit till ledamot i öfverstyrelsen inkallad, annan ledamot.

Enligt merberörda stadgas § 10 skola till öfverstyrelsens disposition ställas de medel, som för folkskoleväsendets ordnande och upprätthållande erfordras och genom uttaxering hos hufvudstadens invånare böra anskaffas; och skulle, enligt den ursprungliga lydelsen af ifrågavarande författnings-

rum, summan häraf, jämte grunderna för densammas utgörande, bestämmas för hvarje år, på öfverstyrelsens förslag och sedan församlingarna däröfver sig yttrat, af sockenstämmonämnden, hvilken jämväl på öfverstyrelsens förslag och efter församlingarnas hörande bestämde såväl skolinspektors som lärares och lärarinnors aflöning och öfriga förmåner. Den befattning med folkskolebudgeten, som sålunda tillkom sockenstämmonämnden, tillkommer, jämlikt § 41 mom. 3 i nådiga förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, numera kyrkofullmäktige. Enligt samma förordning höra till kyrkostämmas handläggning frågor om folkskoleundervisningen och dithörande anstalter; men frågor, som till kyrkostämmas handläggning höra och äro af den allmänna beskaffenhet, att de angå hela hufvudstaden samfaldt, så att för deras afgörande erfordras församlingarnas gemensamma beslut, behandlas på följande sätt. Sedan så beskaffadt ärende af öfverståhållareämbetet eller stadens konsistorium blifvit till församlingarnas handläggning öfverlämnadt, skall kyrkostämman på en och samma dag i stadens alla territoriella församlingar hållas. Efter det församlingens röstägande ledamöter vid detta tillfälle blifvit hörda och sina beslut fattat, hänskjutes ärendet, genom utdrag af kyrkostämmoprotokollet, till kyrkofullmäktige, hvilka för hvarje år bland församlingarnas vid kyrkostämman röstägande ledamöter utses. Dessa fullmäktige skola då ofördröjligen sammanträda för att, om församlingarnas afgifna meningar befinnas skiljaktiga, utöfva församlingarnas gemensamma afgöranderätt och, efter sakens noggranna pröfning, beslut i den hänskjutna frågan fatta; men om alla församlingarna stannat i lika beslut, tillkommer fullmäktige endast att förhållandet anmäla hos den myndighet, som kyrkostämman äskat. Kyrkofullmäktige skola i utöfning af församlingarnas gemensamma afgöranderätt handla efter bästa förstånd och öfvertygelse och kunna därvid icke bindas af andra föreskrifter eller beslut än gällande lagar och författningar.

Hedvig
Eleonora församlingens skolrads framställning till öfverstyrelsen den 21 februari 1877.

I skrifvelse till öfverstyrelsen för stadens folkskolor den 21 februari 1877 anhöll Hedvig Eleonora församlingens skolråd, att öfverstyrelsen måtte taga initiativ till upphäfvandet af förenämnda § 6 i 1861 års stadga och stället söka få stadgadt, att skyldigheten att anskaffa och underhålla skollokaler blefve en stadens gemensamma angelägenhet, hvarigenom äfven i detta hänseende den likställighet, som utgjorde grunden för Stockholms invånares beskattning för gemensamma angelägenheter, blefve tillämpad. Till stöd för denna framställning anförde skolrådet hufvudsakligen, att församlingen visserligen anskaffat tillräckliga lokaler för det dåvarande

antalet skolbarn, men att, då efter all anledning barnantalet inom kort komme att ytterligare ökas och dessutom en del af skollokaler vore af otillfredsställande beskaffenhet, församlingen, som för sina folkskolebyggnader redan haft i betydlig skuld, skulle komma att för byggande af nya skolhus ytterligare betungas.

Öfver ifrågavarande framställning hörde öfverstyrelsen skolråden i öfriga territoriella församlingar, hvarvid fyra skolråd tillstyrkte, men tre afstyrkte förslaget. Af de skolråd, hvilka voro motståndare till förslaget, anfördes bland annat: att församlingarnas och skolrådets inflytande med afseende å skolväsendet borde snarare stärkas än försvagas; att förslaget antagande skulle hafva till följd, att de gåfvor och kostnadsbidrag, som dittills tillflutit folkskolorna just i deras egenskap af församlingsskolor, skulle komma att upphöra; och att erfarenheten gifve vid handen, att byggnadsföretag, som skedde för den större kommunens räkning, betingade betydligt högre kostnader än under andra förhållanden.

Emellertid hade Adolf Fredriks församlings skolråd den 11 oktober 1877, efter uppdrag af församlingens kyrkostämma, till Kongl. Maj:t ingått med underdånig hemställan om sådan förändring af stadgandet om anskaffning och underhåll af folkskolebyggnader i Stockholm, att den i dessa afseenden hvarje församling åliggande skyldigheten öfverginge på staden i dess helhet och blefve en gemensam angelägenhet för densamma. I sin underdåniga skrifvelse framhöll skolrådet, hurusom Adolf Fredriks församling vore med afseende å sin skolhusbyggnadsskyldighet särdeles betungad och syntes komma att blifva det ännu mer. Detta förhållande, fortsatte skolrådet, hade otvifvelaktigt sin förklaringsgrund däruti, att i församlingen, såsom varande en af hufvudstadens gränsförsamlingar, där hyror för bostäder i allmänhet vore billigare än i de centrala församlingarna, vore bosatta och fortfarande inflyttade isynnerhet familjer, som tillhörde arbetsklassen eller vore mindre bemedlade samt till upprätthållande i ena eller andra afseendet af folkskolor, där dessa familjers barn njöte undervisning, skattade föga eller intet; hvaremot i de centrala församlingarna, hvarest mindre afkortningar å beskattningen ifrågakomme och denna utginge för ett högre värde af kapital och arbete, afgifterna för skollokalers anskaffning och underhåll kunde till mycket lägre belopp bestämmas. Enär folkskoleväsendet i hufvudstaden vore en för densamma gemensam angelägenhet i alla delar, utom hvad anginge anskaffning och underhåll af skollokaler, för hvilka kostnaderna, enligt gällande stadganden, mycket ojämnt drabbade de särskilda församlingarna och vore för flera af dem högst betungande, syntes det vara med billighet och rättvisa

Öfriga skolrådens yttranden öfver framställningen.

Adolf Fredriks församlings skolråds framställning den 11 oktober 1877.

öfverensstämmande, att jämväl skyldigheterna i sistnämnda hänseende utgjordes efter en för det hela gemensamt gällande grund och plan, hvarigenom äfven behovet af folkskolor inom olika trakter af hufvudstaden till äfventyrs skulle kunna bättre än under nuvarande förhållanden tillgodoses.

Öfver Adolf Fredriks församlings skolråds ofvanberörda underdåniga framställning infordrade Kongl. Maj:t utlåtande från öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, hvilken styrelse jämväl erhöll anmodan från öfverståthållareämbetet att inkomma till ämbetet med yttrande öfver en af Hedvig Eleonora församlings skolråd den 19 december 1877 till ämbetet aflåten skrifvelse af hufvudsakligen enahanda innehåll som sagda skolråds ofvan anmärkta skrifvelse till öfverstyrelsen.

Hedvig
Eleonora församlings skolråds framställning till öfverståthållareämbetet den 19 december 1877.

Till ledning för den sålunda från flera håll frankastade frågans bedömande införskaffade öfverstyrelsen uppgifter om de särskilda församlingarnas folkskolebyggnader och af församlingarna för folkskoleväsendets behof förhyrda lokaler, om församlingarnas gäld i och för folkskolebyggnader, om folkmängden i församlingarna och lärjungeantalet i deras folkskolor och om bevillningsförhållandena inom församlingarna m. m., hvar efter öfverstyrelsen den 13 december 1879 till öfverståthållareämbetet aflåten skrifvelse af följande innehåll:

Öfverstyrelsens utlåtande den 13 december 1879.

Genom att göra åliggandet att bygga och underhålla folkskolehusen till en gemensam angelägenhet för hela hufvudstaden vunnes otvifvelaktigt den fördelen, att bördan kunde för framtiden blifva jämnare fördelad än dittills, då hon tryckt vida mer på de församlingar, som hade en jämförelsevis stor obemedlad befolkning, än på de andra. Den olägenhet åter, en sådan anordning befarats medföra däruti, att församlingarnas och skolrådets intresse för folkskolan skulle slappas, då bestyret med folkskolehusen frånginge dem, syntes ligga mer i föreställningen än i verkligheten, enär ett allmännare sådant intresse svårligen kunde sägas dittills hafva framkallats eller vunnit näring genom bestyret med folkskolebyggnaderna, hvilket vanligen inom hvarje församling handhafts af en eller på sin höjd några högst få församlingsmedlemmar. Den jämnare fördelningen af bördan för folkskolebyggnaderna kunde emellertid icke rättvisligen få verka retroaktivt till fördel för de församlingar, som under den dittills förflutna tiden, då skyldigheten att bygga och underhålla folkskolehusen ålegat hvarje församling särskildt, till äfventyrs ej fullgjort denna skyldighet så tillfredsställande som andra. En uppgörelse måste således föregå införandet af gemensamheten, hvarigenom bestående missförhållanden i nämnda afseende utjämnades. Denna uppgörelse skulle naturligtvis ske genom den

myndighet, som efter församlingarna hade att öfvertaga bestyret med folkskolebyggnaderna; och fråga uppstode då om hvilken denna myndighet rätteligen borde vara.

Den enklaste och mest praktiska utvägen vore utan tvifvel att öfverlämna hela bestyret åt Stockholms kommun, som redan hade att ombesörja byggnaders uppförande och underhåll i stor utsträckning och för sådant ändamål ägde både eget materialförråd och ett särskildt byggnadskontor med tillräcklig tjänstemannapersonal; men då från andra synpunkter stor meningsskiljaktighet funnes angående lämpligheten att alldeles öfverlämna någon del af folkskoleväsendet åt kommunen, och en strid härom skulle onödigt inveckla frågan och framskjuta tiden för hennes lösning, så borde man uttänka någon lämplig medelväg, hvarigenom svårigheterna undanröjdes. En sådan framställde sig själfmant, om man utginge från bestående förhållanden och sökte så mycket som möjligt vända sig dem till godo.

Hufvuddragen af den nya anordningen syntes nämligen öfverstyrelsen lämpligast kunna blifva följande: Åliggandet att bygga och underhålla folkskolehusen, som dittills tillhört hvarje församling särskildt, skulle blifva en alla de territoriella församlingarnas gemensamma angelägenhet. Anslagen för uppförande och underhåll af folkskolehus samt förhyrande af skollokaler, där sådant blefve nödigt, skulle såsom öfriga anslag för folkskolornas behof beslutas af församlingarna på kyrkostämman och sedermera af kyrkofullmäktige. De anslagna medlen skulle likasom öfriga folkskolemedel ställas till öfverstyrelsens förfogande för det afsedda ändamålet, likasom öfverstyrelsen äfven skulle blifva den myndighet, som i sammanhang med öfriga budgetförslaget gjorde framställning om de belopp, som för hvarje år till folkskolebyggnaderna erfordrades, läte uppgöra förslag och ritningar till nödiga byggnadsarbeten samt pröfvade och fastställde dessa.

Hvad anginge själfva utförandet af byggnadsarbetena, med hvilkas vård öfverstyrelsen hvarken kunde eller borde belastas, skulle öfverenskommelse träffas med Stockholms kommun, att arbetena blefve under dess drätselnämnds öfverinseende utförda genom eller under tillsyn af stadens byggnadskontor, med ansvar inför drätselnämnden och stadsfullmäktige såsom för andra tjänste- och förvaltningsåtgärder för hvad därutinnan åtgjordes. De belopp, som för hvarje arbete åtginge, skulle utbetalas på drätselnämndens framställning af öfverstyrelsen, som för byggnadsmedlens förvaltning icke hade annan ansvarighet, än att medlen, så länge öfverstyrelsen hade dem om hand, behörigen vårdades och förräntades, samt att utbetalningar ej skedde till någon annan än drätselnämnden.

Ofvannämnda uppgörelse emellan församlingarna syntes kunna lämp-

ligast och rättvisast ske sålunda, att alla de folkskolebyggnader, som vore så beskaffade, att de ansåges lämpligen kunna framgent behållas såsom sådana, uppskattades af en på öfverenskommet sätt utsedd nämnd till deras skäligen värden, att det totalvärde, som sålunda erhöles för alla församlingarna, jämfördes med folkskolebyggnadernas värde i hvarje särskild församling och att denna jämförelse ställdes i samband med en dylik emellan alla församlingarnas och hvarje särskild församlings folkmängd. På detta sätt visade sig för hvarje församling, huru mycket värdet af hennes folkskolebyggnader öfver- eller understeg de medelbelopp, som enligt jämförelsen fölle på församlingen efter hennes folkmängd. De församlingar, hvilkas folkskolebyggnader vore värda mera än medelbeloppet, skulle erhålla godtgörelse för detta öfverskott, och denna godtgörelse skulle utbetalas af de församlingar, hvilkas folkskolebyggnader vore värda mindre än medelbeloppet.

Samma dag, den 13 december 1879, afgaf öfverstyrelsen underdånigt utlåtande angående skolrådets i Adolf Fredriks församling omförmälda underdåniga framställning; och anförde i detta utlåtande öfverstyrelsen detsamma som i sin skrifvelse till öfverståthållareämbetet, för hvilken ofvan redogjorts.

Vid skrifvelsen till öfverståthållareämbetet fogade öfverstyrelsen en tablå, utgörande ett kort sammandrag af de inkomna uppgifterna och tillika ämnad att gifva någon föreställning om huru den af öfverstyrelsen föreslagna uppgörelsen mellan församlingarna skulle slå sig ut; och anmärkte öfverstyrelsen i detta sammanhang, att, ehuru församlingarnas nuvarande byggnadsskyldighet vore att skaffa tjänliga lokaler, hvar och en för det antal folkskolebarn, som funnes inom församlingen, hade likväl församlingarnas folkmängd lagts till grund för den föreslagna uppgörelsen dem emellan, med hänsyn till den ringa skillnaden i förhållandet mellan folkmängd och antalet folkskolebarn samt enär uppgörelse efter folkmängd utfölle något mera till fördel för de mindre bemedlade församlingarna. Däremot vore, enligt hvad öfverstyrelsen vidare anförde, allmänna bevillningen otänkbar såsom norm för en uppgörelse i det ifrågasatta syftet, enär efter en sådan norm de mera bemedlade församlingarna, hvilka hade den jämförelsevis största bevillningen, skulle nödgas utgifva i stället för att erhålla godtgörelse för det större värde i folkskolebyggnader, de komme att tillskjuta till den blifvande gemensamheten.

I enlighet med öfverstyrelsens tillika gjorda hemställan lät öfverståthållareämbetet öfver styrelsens ofvanberörda förslag höra hufvudstadens samtliga territoriella församlingar å kyrkostämmor den 1 mars 1880.

Två af församlingarna, nämligen Storkyrkoförsamlingen samt Jakobs och Johannes' församling, förkastade helt och hållet öfverstyrelsens förslag, hvaremot öfriga sex församlingar förklarade sig anse, att åliggandet att bygga och underhålla folkskolehusen borde blifva en hufvudstadens gemensamma angelägenhet.

Församlingarnas yttranden
den 1 mars
1880.

I fråga åter om den myndighet, hvilken skulle erhålla uppdrag att besörja denna angelägenhet, voro meningarna delade, i det att af sistberörda sex församlingar tre, eller Maria, Katarina och Hedvig Eleonora, ansågo, att ifrågavarande bestyr borde öfverlämnas åt Stockholms borgerliga kommun, d. v. s. åt stadsfullmäktige, under det att de öfriga tre församlingarna, Klara, Kungsholms och Adolf Fredriks, voro med öfverstyrelsen ense därom, att samma bestyr borde tillkomma den kyrkliga kommunen, d. v. s. i sista hand kyrkofullmäktige.

I afseende å de delar af öfverstyrelsens förslag, som angingo beslutande af anslag för underhåll, ombyggnad eller nybyggnad af skolhus, de anslagna medlens förvaltning, fastställande af ifrågakommande förslag till byggnadsarbeten samt utförande af dessa arbeten, afgåfvo de tre församlingar, som ville öfverlämna byggnadsskyldigheten åt den borgerliga kommunen, icke något särskildt utlåtande, med undantag däraf att Hedvig Eleonora församling förklarade, att öfverstyrelsen borde hafva det allmänna inseendet öfver de inom församlingarna befintliga skollokalerna samt tillse, att desamma, i den mån sig göra läte, blefve ändamålsenligt inrättade och ordnade både hvad utrymme och inredning beträffade, äfvensom att kommunen borde vara skyldig att underställa öfverstyrelsen förslag till nybyggnad eller ombyggnad af dylika lokaler, såvidt fråga vore om sådana anordningar, af hvilka undervisningen, ordningen och sanitära förhållanden inom skolan kunde vara beroende. I dessa delar af öfverstyrelsens förslag instämde Klara och Kungsholms församlingar med öfverstyrelsen, Klara församling dock med förklarande att, hvad beträffade byggnadsarbetenas utförande, öfverstyrelsen borde hafva fria händer att träffa de mått och steg, som omständigheterna kunde föranleda; hvaremot Adolf Fredriks församling i dessa delar ej afgaf särskildt yttrande.

Vidkommande slutligen öfverstyrelsens förslag beträffande sättet och villkoren för den ifrågasatta förändringens genomförande förbehöll sig Maria församling, att denna fråga framdeles underställdes församlingens pröfning och beslut, hvaremot öfriga församlingar på olika grunder afslogo förslaget i denna del.

Öfverstyrelsen afgaf därefter den 9 december 1880 nytt förslag i ämnet, hvarvid styrelsen fann sig fortfarande böra tillstyrka, att anskaffande

Öfverstyrelsens utlåtande
den 9 december
1880.

och bekostande af lokaler för folkskolorna skulle blifva en församlingarnas gemensamma angelägenhet.

Beträffande frågan, huruvida det borde öfverlämnas åt den borgerliga eller den kyrkliga kommunen att inköpa de befintliga skolhusen och att anskaffa de skolhus, som framdeles kunde erfordras, syntes det öfverstyrelsen, att det icke allenast skulle stå i strid med grunderna för den gällande lagstiftningen inom riket i dessa ämnen, utan äfven möjligen kunna föranleda förvecklingar, om åt en myndighet, som med folkskoleväsendet för öfrigt icke hade något att skaffa, uppdroges att tillhandahålla lokaler, på hvilkas befintlighet och beskaffenhet möjligheten för skolstyrelsen att på ett nöjaktigt sätt fullgöra sina åligganden dock vore väsentligt beroende. Öfverstyrelsen hemställde därför, att, i öfverensstämmelse med gällande lagstiftning, hufvudstadens kyrkliga kommun måtte af de särskilda församlingarna efter uppskattning tillösa sig det eller de af församlingarnas folkskolehus med tillhörande tomter, som befundes för undervisningen lämpliga, äfvensom att i afseende å uppförandet af nya skolhus eller andra byggnadsarbeten för skolornas behof, öfverstyrelsen måtte lämnas öppet att, efter sig företeende omständigheter, genom drätselnämnden eller på annat sätt därom besörja.

Vidare anförde öfverstyrelsen, att enär församlingarna icke, mot sitt bestridande, kunde tillförbindas att utan full ersättning afstå sina skolhus, öfverstyrelsens förslag borde därefter lämpas, likasom det vore en gifven följd af ifrågavarande anordning, att vederbörande församlingar skulle äga för andra sina behof fritt förfoga öfver de nu för folkskolorna använda egendomar, hvilka icke blefve för gemensam räkning inlösta.

Med anledning häraf ansåg sig öfverstyrelsen böra framställa förslag till de förändringar i den gällande lagstiftningen om byggande och underhåll af folkskolehus, som syntes erforderliga för införande af den föreslagna gemensamheten i byggnadsskyldigheten.

I sammanhang med framställande af dylika förslag, åsyftande ändringar allenast i stadgan angående folkundervisningen i Stockholm den 27 september 1861, erinrade öfverstyrelsen, hurusom det enligt dess förslag skulle tillkomma öfverstyrelsen en vidsträcktare befattning med underhållet och nybyggnaden af skollokalerna än dittills gällande lagstadgande tillerkände öfverstyrelsen, enär det komme att åligga öfverstyrelsen att låta uppgöra förslag och ritningar till nödiga byggnadsarbeten, att pröfva och fastställa dessa, att besörja utförandet af erforderliga byggnadsarbeten samt att utbetala de belopp, som för hvarje arbete åtginge; men öfverstyrelsen ansåg dock, att församlingarna fortfarande borde äga att genom skolråden jämte öfverstyrelsen hafva inseende och vård hvar och en öfver de inom dess

område befintliga lokaler och att således hos öfverstyrelsen göra framställningar om den förbättring af redan befintliga lokaler eller uppförande af nytt skolhus, som kunde anses af nöden.

Vidare framhöll öfverstyrelsen, att det visserligen vore önskvärdt, om stadsfullmäktiges medgifvande kunde utverkas därtill, att öfverstyrelsen finge, i synnerhet då fråga vore om nybyggnader och större ombyggnader, vända sig till stadens drätselnämnd, under hvars öfverinseende arbetena kunde utföras genom eller under tillsyn af stadens byggnadskontor, likasom vid stadens öfriga allmänna arbeten tillginge; men enär den i afseende å skollokalerna önskade gemensamheten hvarken borde göras beroende af eller fördröjas i afbidan på stadsfullmäktiges beslut, borde en dylik anordning allenast såsom ett önskningsmål antydast.

Beträffande slutligen uppgörelsen församlingarna emellan angående dels inköp af skolhusen och dels bestämmandet af den hyra, som för desamma borde erläggas, hemställde öfverstyrelsen:

att församlingarna gemensamt, genom öfverstyrelsen, skulle af de särskilda församlingarna tillösa sig det eller de af församlingarnas folkskolehus med tillhörande tomter, som befundes lämpliga och motsvarade skäliga anspråk på sundhet, luftväxling och utrymme för en folkskola, hvarefter dessa fastigheter skulle blifva en församlingarnas gemensamma tillhörighet;

att, intill dess en sådan uppskattning och inlösen skett, öfverstyrelsen skulle äga af församlingarna för folkskoleväsendets behof från och med det år, då den ifrågasatta gemensamheten inträdde, förhyra folkskolehus och öfvertaga ansvarigheten för fullgörandet af de aftal rörande förhyrande af lägenheter för folkskolans behof, hvilka församlingarna i sådant afseende sig iklädt, i den mån dessa aftal icke funnes därförinnan böra och kunna uppsägas;

att den uppskattning för inlösen af folkskolehusen, hvarom ofvan förmäles, skulle verkställas af en på närmare angifvet sätt tillsatt nämnd, hvars beslut skulle blifva för parterna ömsesidigt bindande;

att församlingarna skulle öfvertaga de förbindelser, som vidlådde de inlösta fastigheterna, och utbetala till vederbörande församlingar de löse-skillingsbelopp, som därefter återstode, å tider, som af nämnden för husens tillträdande bestämdes; samt

att, sedan afgjordt blifvit, hvilken eller hvilka egendomar sålunda komme att af församlingarna inlösas, församlingarna därefter ägde att öfver möjligen återstående, för folkskolans behof förut disponerade egendomar för andra församlingens behof fritt förfoga, så snart öfverstyrelsen blifvit i tillfälle att genom nybyggnad eller förhyrande af annan lämplig lokal förskaffa skolan nödigt utrymme.

Slutligen yttrade öfverstyrelsen, att då löseskillingarna för skolhusen antagligen komme att uppgå till högre belopp, än som genom uttaxering under kortare tid kunde gäldas, samt det följaktligen blefve nödigt att för ändamålet upptaga lån, men det icke vore lämpligt, att stadens borgerliga och kyrkliga kommuner samtidigt uppträdde såsom lånsökande, öfverstyrelsen ansåge, att densamma borde bemyndigas att, såvida ej lämpliga amorteringslån på annat sätt kunde för ändamålet anskaffas, med stadsfullmäktige träffa öfverenskommelse om de erforderliga beloppens upplånande genom stadsfullmäktiges bemedling; och borde på enahanda sätt förfaras, då större nybyggnader ifrågakomme.

Öfverståthållareämbetets utlåtande den 21 februari 1881.

Med underdånig skrifvelse den 21 februari 1881 insände öfverståthållareämbetet det af öfverstyrelsen afgifna förslag med därtill hörande handlingar till Kongl. Maj:t för den åtgärd, Kongl. Maj:t kunde finna desamma föranleda; och ansåg ämbetet sig därvid böra fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet därpå,

att kostnaden för anskaffande och underhåll af folkskolelokaler synnerligen ojämnt drabbade de särskilda församlingarna, i hvilket afseende handlingarna utmärkte, att år 1879 bidragen till denna kostnads betäckande i Jakobs och Johannes' församling utgått allenast efter 6 öre på bevillningskronan enligt andra artikeln, medan däremot de skattskyldige i Maria församling fått för samma ändamål vidkännas en utgift af 42 öre på bevillningskronan; och

att denna ojämnhet otvifvelaktigt komme att ökas därigenom, att folkmängden tillväxte vida hastigare inom de församlingar, som vore belägna i stadens yttre delar, än inom de församlingar, som låge i det inre af staden, utan att förmögenheten i samma förhållande tilltoge.

På grund häraf och då den enda utväg att bereda rättelse uti ett sådant missförhållande, som att medlemmar af samma kommun för samma ändamål beskattades i så hög grad olika, som i detta afseende redan vore och, efter all anledning, ännu mera kunde blifva fallet, vore att söka göra skyldigheten att anskaffa och underhålla folkskolelokaler till en stadens gemensamma angelägenhet, samt de flesta församlingarna ansett gemensamhet uti ifrågavarande hänseende vara önskvärd, tillstyrkte öfverståthållareämbetet, att Kongl. Maj:t måtte finna öfverstyrelsens förslag vara förtjänt af nådigt afseende.

Genom nådig remiss den 20 april 1881 anbefallde Kongl. Maj:t öfverståthållareämbetet att angående öfverstyrelsens senast uppgjorda förslag i förevarande ämne infordra hufvudstadens territorialförsamlingars

yttranden samt därmed afvensom med eget underdånigt utlåtande i ärendet till Kongl. Maj:t inkomma.

Af församlingarna, hvilka hördes å kyrkostämmor den 4 juli 1881, Församlingarnas yttranden den 4 juli 1881. afstyrkte endast en, Storkyrkoförsamlingen, öfverstyrelsens förslag, under det att öfriga sju församlingar gillade detsamma, Kungsholms och Adolf Fredriks till alla delar, de öfriga med vissa modifikationer. Så föreslog Klara församling vissa redaktionsförändringar i öfverstyrelsens författningsförslag, hvarjämte församlingen uttalade den åsikten, att de församlingar, hvilkas skolhus af öfverstyrelsen inlöstes, skulle äga att för andra församlingens behof fritt förfoga öfver den sålunda bekomna löseskillingen. Jakobs och Johannes' församling ansåg frågan om gäldande af löseskillingarna för skolhusen genom upptagande af lån vara för tidigt väckt och att församlingen förty ej borde angående denna punkt fatta beslut, samt förmenade, att med afseende å de af öfverstyrelsen föreslagna stadgandena om ändring af stadgan den 27 september 1861 ändring vore nödvändig jämväl i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863. Maria församling ansåg, att, sedan hufvudstadens kyrkliga kommun tillöst sig folkskolehusen med tillhörande tomter, stadsfullmäktige borde öfvertaga bestyret med folkskolehusen, och att en af de till ändring föreslagna paragraferna i stadgan angående folkundervisningen i Stockholm borde erhålla viss annan lydelse, hvarjämte församlingen förklarade, att den icke utan full ersättning ville afstå sina skolhus. Katarina församling biföll på det sätt öfverstyrelsens förslag, att anskaffande och underhåll af folkskolelokaler i hufvudstaden skulle åt stadsfullmäktige öfverlämnas. Hedvig Eleonora församling biföll på det sätt de af öfverstyrelsen föreslagna stadganden afvensom dess hemställan angående inköp af skolhusen och bestämmande af ifrågakommande hyresbelopp, att de öfverallt bringades i öfverensstämmelse med den grundsatsen, att den borgerliga kommunen och dess styrelse borde taga den befattning med folkskolehusens byggande och underhåll, som dittills ålegat de särskilda församlingarna.

Med öfverlämnande af församlingarnas sålunda afgifna yttranden Öfverståhållareämbetets utlåtande den 20 februari 1882. erinrade öfverståhållareämbetet i underdånig skrifvelse den 20 februari 1882, — jämte det ämbetet afgaf yttrande angående de föreslagna ändringarna i 1861 års folkskolestadga — att då hela bestyret med folkskoleundervisningen och vården därpå vore till annan myndighet öfverlämnad, giltig anledning ej förefunnes att undandraga denna bestyret med anskaffande och vården af jämväl de lokaler, uti hvilka samma undervisning skulle meddelas.

Öfverstyrel-
sens utlåtande
den 20 juni
1884.

På grund af nådig remiss den 12 maj 1882 afgaf öfverstyrelsen den 20 juni 1884 förnyadt utlåtande och förslag i ämnet; hvarvid styrelsen anförde, bland annat: Med hänsyn till de för Stockholm gällande förordning om kyrkostämman m. m. samt stadga angående folkundervisningen, jämförda med de för öfriga delar af riket gällande enahanda författningar, ansåg öfverstyrelsen, att åt Storkyrkoförsamlingens yttrande icke kunde tilläggas den betydelse, att, därest Kongl. Maj:t i öfrigt funne förslaget rättvist och ändamålsenligt, hinder för förslaget antagande därigenom kunde uppstå. Af församlingarnas yttranden framginge, att tre af församlingarna mot öfverstyrelsens förslag invändt, att anskaffande och underhåll af folkskolelokaler borde öfverlämnas åt stadsfullmäktige och icke, såsom öfverstyrelsen hemställt, åt den kyrkliga kommunen. Öfverstyrelsen hade för sitt förslag i denna del såsom skäl anført, att det icke allenast skulle stå i strid mot grunderna för den nuvarande lagstiftningen inom riket i dessa ämnen, utan äfven möjligen kunna föranleda förvecklingar, om åt en myndighet, som med folkskoleväsendet för öfrigt icke hade något att skaffa, uppdroges att tillbandahålla lokaler, på hvilkas befintlighet och beskaffenhet möjligheten för skolstyrelsen att på nöjaktigt sätt fullgöra sina åligganden dock vore väsentligt beroende. Detta skäl, som ingen af församlingarna sökt vederlägga, ansåge öfverstyrelsen fortfarande vara bindande; och då härtill komme, att, såsom öfverståthållareämbetet i sitt utlåtande anført, någon giltig anledning ej förefunnes att undandraga den myndighet, som hade uppsikten öfver och ledningen af folkskoleundervisningen, bestyret med anskaffande och vården af jämväl de lokaler, hvari samma undervisning skulle meddelas, vidhölle öfverstyrelsen denna del af sitt förslag.

Jämte det öfverstyrelsen vidare yttrade sig i anledning af de anmärkningar, som framstälts mot styrelsens förslag till ändringar i 1861 års stadga, vidhöll öfverstyrelsen, att någon förändring i förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm icke borde ifrågakomma, hvarvid öfverstyrelsen jämväl erinrade, att dess förslag icke uteslöte möjlighet för kyrkostämman och skolråd att fortfarande komma att handlägga frågor om byggnad och underhåll af skolhus. Öfverstyrelsen ansåg det nämligen för folkskolans upprätthållande och utveckling vara gagneligt, att församlingarnas verksamhet och intresse för skolan fortfarande hölles vid lif, hvadan goda skäl syntes tala för att åt församlingarna och deras skolråd inrymdes en viss delaktighet i behandlingen af ärenden, som anginge folkskolebyggnaderna; och fann öfverstyrelsen fördenskull sig böra göra det tillägg i sitt förra förslag, att öfverstyrelsen skulle i fråga om val af tomt till ny skolhusbyggnad samt ritning och kostnadsförslag därtill inhämta vederbörande skolråds yttrande.

Beträffande uppgörelsen församlingarna emellan angående dels inköp af skolhusen, dels bestämmandet af den hyra, som för desamma borde erläggas, förnyade öfverstyrelsen sitt i skrifvelsen till öfverståthållare-ämbetet den 9 december 1880 härom afgifna förslag.

Genom nådig remiss den 19 mars 1885 lämnades Storkyrkoförsamlingen tillfälle att, sedan dåmera Stockholms öfriga församlingar biträdt förslaget, att anskaffande och underhåll af lokaler för hufvudstadens folk-^{Storkyrko-församlingens yttrande den 27 april 1885.} skolor skulle blifva en stadens gemensamma angelägenhet, ånyo i ärendet afgifva yttrande.

Skolrådet i Storkyrkoförsamlingen tillstyrkte församlingen att, med frånträdande af föregående beslut, godkänna förslaget om öfverflyttande på hela staden af skyldigheten att bygga och underhålla folkskolehusen; men å kyrkostämman den 27 april 1885 förklarade sig Storkyrkoförsamlingen vidblifva sin förut i ämnet uttalade mening och således icke kunna biträda hufvudstadens öfriga församlingars därifrån skiljaktiga beslut.

Under år 1891 hemställde Stockholms stads konsistorium i underdånighet, att Kongl. Maj:t måtte taga frågan om nådig omreglering af hufvudstadens territorialförsamlingar i öfvervägande samt vidtaga de åtgärder, som för ändamålet pröfvades vara af omständigheterna påkallade. Sedan, med föranledande af nådig remiss till öfverståthållareämbetet, utredningen af den sålunda uppkomna frågan uppdragits åt en kommitté, sammansatt af två ombud från hvar och en af territorialförsamlingarna, anbefalldes Kongl. Maj:t den 30 november 1891 öfverståthållareämbetet att i sammanhang med afgifvande af yttrande i nyssberörda ärende inkomma med förnyadt utlåtande i den då sedan år 1885 hvilande frågan om öfverflyttande på Stockholms samtliga församlingar af skyldigheten att bygga och underhålla folkskolehus; och öfverståthållareämbetet öfverlämnade jämväl denna fråga till omförmälda kommitté.

I sitt den 7 juni 1892 till öfverståthållareämbetet afgifna betänkande anförde kommittéen beträffande skolhusbyggnadsfrågan hufvudsakligen följande: Af en betänkandet bifogad tablå, som upptog för hvarje territorialförsamling det bokförda värdet af dess folkskolehus, beloppen af folkskolekassans tillgångar och skulder m. m., syntes oförtydligt framgå, huru ojämnt ifrågavarande byggnadsskyldighet drabbade de särskilda församlingarna. Sålunda, då de centrala församlingarna, såsom Klara och Storkyrko-, undslippe med en uttaxering för berörda ändamål af endast 12 å 15 % af bevillningen, finge de mera aflägsna församlingarna, såsom de båda

Kommitterades betänkande den 7 juni 1892.

södra, Adolf Fredriks och Kungsholms, för samma ändamål vidkännas en uttaxering af 40, ända till 50 à 55 % af bevillningen, och detta oaktadt förmögenheten, att döma af fastighetsvärdena och utskylderna efter bevillning af fast egendom och af inkomst, vore vida större inom de centrala än inom hufvudstadens öfriga församlingar, med undantag allenast för Hedvig Eleonora församling, hvilken, ehuru dåmera inneslutande den i hufvudstaden största beskattningsbara förmögenheten, likväl för sina folkskolebyggnader år 1890 icke behöft utdebitera mera än 17 öre på bevillningskronan. Jämförelsen utfölle för de mindre bemedlade församlingarna desto ofördelaktigare, som dessa församlingar i förhållande till folkmängden hade att sörja för ett större antal folkskolebarn än öfriga mera förmögna församlingar i förhållande till sin folkmängd, och att detta missförhållande alltjämt skulle komma att tillväxa, finge af flera anledningar anses såsom gifvet. Kommitterade ville i detta afseende endast erinra, dels att den befolkning, för hvilken barn folkskoleundervisningen förnämligast vore afsedd, företrädesvis bosatte sig i de församlingar, som vore belägna i stadens yttre delar, till följd hvaraf större och således kostsammare folkskolebyggnader vore erforderliga i de förra än i de senare stadsdelarna, dels ock att af sagda befolkning en stor del, i anseende till fattigdom, erlade ringa eller inga afgifter till församlingen och således dess öfriga medlemmar i så mycket högre grad måste drabbas af utgifterna för församlingens skolhus. Rättvisan finge anses kräfvat undanröjande af ett dylikt missförhållande, växande i mån af hufvudstadens stigande utveckling. Folkskolebarnen i Stockholm, de måtte nu tillhöra hvilken som helst af dess församlingar, vore dock alla stadens barn, och minst borde det förhållande vidare få fortfara, att, såsom nu till en del vore händelsen, arbetsgifvarne därför, att de tillhörde en annan församling än deras arbetare, undginge att något bidra till beredande af folkskolebildning åt dessa senares barn, för såvidt denna bildning vore beroende af därtill erforderliga byggnader. Såsom bekant vore, hade folkskoleväsendet i hufvudstaden i alla öfriga hänseenden redan blifvit en för staden gemensam angelägenhet, och alla skäl och omständigheter syntes kommitterade tala för att gemensamheten utsträcktes jämväl till skyldigheten att uppföra och underhålla nödiga folkskolelokaler.

Sedan kommitterade därefter ingått i granskning af de utaf öfverstyrelsen framlagda förslag till ändringar i 1861 års folkskolestadga, erinrade kommitterade vidare, beträffande öfverstyrelsens förslag i fråga om uppgörelsen mellan församlingarna angående deras folkskolefastigheter, att syftemålet med det af öfverstyrelsen förordade förfarings sättet vore, att hvarje församling för den eller de åt dess folkskoleundervisning anslagna fastigheter, som af öfverstyrelsen pröfvades för gemensam räkning antag-

liga, skulle erhålla betalning efter fastighetens uppskattade värde med afdrag därå för fastigheten vidlådande förbindelser eller, med andra ord, för dess intecknade skuld jämte brandförsäkringspremier. Sådan skuld, där den funnes, vore dock en obetydlighet i jämförelse med de lånebelopp, församlingarna endast på egen ansvarighet upptagit till bestridande af kostnaderna för sina folkskolebyggnader. För dessa lån, tillsammans uppgående till öfver 2,600,000 kronor, skulle församlingarna således, hvar för sitt eller sina lån, fortfarande ansvara. Visserligen komme vederbörande församlingar att till större eller mindre del erhålla godtgörelse för sina ifrågavarande skulder genom löseskillingen för sin af gemensamheten öfvertagna fasta egendom, men längre sträckte sig icke heller den rättvisa, som otvifvelaktigt vore med förslaget åsyftad. Uttaxerad på stadens invånare efter den föreslagna, för dem alla gemensamma grunden, komme lösenpenningen för folkskolefastigheterna att drabba lika hårdt den församling, hvilkens folkskola hade ringa skuld, som den, hvilken häftade för mångdubbelt större skuld, ja, i samma mån hårdare, som förmögenheten vore större i den förra än i den senare församlingen och förty jämväl det uttaxerade beloppet där blefve högre.

Då öfverstyrelsens förslag följaktligen syntes kommitterade leda till orättvisa mot en del församlingar samt i öfrigt i utförandet torde blifva förenadt med icke ringa svårigheter, funno kommitterade sig icke kunna biträda detsamma.

Utgående från det, såsom det syntes kommitterade, befogade antagandet, att hvarje församling författningsenligt fullgjort sin skyldighet att bygga och underhålla folkskolehus och särskildt, hvad beträffade Hedvig Eleonora och Maria församlingar, att de, hvar för sig, före inträdet af den utaf kommitterade förordade gemensamheten i utgörandet af berörda skyldighet redan bragt af dem fattade beslut om uppförande af skolhusbyggnader till fullbordan, höllo kommitterade före, att, då ifrågavarande skyldighet för all framtid öfvertoges af en för samhället i dess helhet gemensam myndighet och fullgjordes på gemensam bekostnad, såsom en naturlig följd häraf borde framgå, ej mindre att hvarje församling borde till sagda myndighet öfverlåta sina folkskolefastigheter i befintligt skick och utan anspråk på någon lösen för dem, än äfven att, därest en församling för uppfyllande af sin skyldighet uti ifrågavarande afseende, i stället för att uttaxera därtill erforderliga medel, upptagit lån mot sin förbindelse, denna församling vore pliktig att fortfarande för samma förbindelse ensam ansvara.

I öfrigt hänvisade kommitterade till en betänkandet bifogad tablå, hvaraf framgick, att, därest ifrågavarande skyldighet blefve på samhället i

dess helhet öfverflyttad, det för dess fullgörande uttaxerade belopp komme att utgöra 14,3 % af bevillningen och understiga de under dåvarande förhållanden för samma ändamål i de olika församlingarna verkställda uttaxeringar med undantag allenast för Klara församling (då 12 %), samt att, äfven under förutsättning att hvarje församling fortfarande komme att ansvara för sina ingångna förbindelser, förhållandena ställde sig fördelaktigt för dem af hufvudstadens församlingar, som mest syntes vara i behof af en lättnad uti ifrågavarande afseende.

Två af kommittéens ledamöter förklarade sig, i gemensamt afgifven reservation, anse, att en fullständig gemensamhet och likställighet af samma beskaffenhet som den, hvilken sedan länge vore införd inom den borgerliga kommunen, vore de principer, som borde följas vid försöken att åvägbringa en ändamålsenlig förändring af hufvudstadens skolförhållanden, hvarför de hemställde, att Stockholms kyrkosamhälle skulle ej blott med full äganderätt öfvertaga alla församlingarna tillhöriga fastigheter utan äfven ikläda sig ansvarighet för samtliga församlingarna för folkskolebyggnaderna åliggande skulder och förbindelser samt bestrida samtliga utgifter för folkskolans ändamål.

Församlingarnas yttranden den 10 oktober 1892.

Öfver kommittéens förslag bördes hufvudstadens territoriella församlingar å kyrkostämmor den 10 oktober 1892. Därvid uttalade sig Storkyrkoförsamlingen och Katarina församling mot förslaget, Storkyrkoförsamlingen dock under förklarande att, därest någon i ekonomiskt hänseende ogynnsammare ställd församling skulle behöfva understödjas för anskaffande af ett för densamma af behofvet påkalladt skolhus, Storkyrkoförsamlingen ville för hvarje särskildt fall pröfva, om och i hvad mån bidrag till ifrågavarande ändamål skulle af billighetsskäl kunna af församlingen beviljas. Klara församling yttrade, att enär frågan om gemensamhet i skyldigheten att bygga och underhålla folkskolehus i sammanhang med andra folkskolan rörande angelägenheter för närvarande utgjorde föremål för öfverstyrelsens behandling, så och på i öfrigt anfördt skäl funne församlingen sig i sakens så beskaffade skick icke kunna godkänna förslaget. Jakobs och Johannes' församling gillade reservanternas mening. Maria, Kungsholms och Hedvig Eleonora församlingar ansågo: att, i öfverenstämmelse med reservationen, till staden borde med full eganderätt öfverlämnas alla församlingarna då tillhöriga folkskolehus samt öfriga folkskolekassornas tillgångar, mot det att staden öfvertog och iklädde sig ansvarighet för de skulder, som församlingarna ådragit sig i och för byggande och underhållande af dessa folkskolehus; att kostnaderna för nybyggnad och underhåll af folkskolehus dädanefter borde bestridas af hufvudstadens invånare

efter en för alla gemensam grund; samt att den befogenhet i afseende på folkskolan, som i kommitterades förslag afsetts tillkomma kyrkofullmäktige, i stället måtte tillkomma stadsfullmäktige. Slutligen uttalade Adolf Fredriks församling såsom sin åsikt, att skyldigheten att bygga och underhålla folkskolehus borde blifva en hufvudstadens gemensamma angelägenhet, men att anskaffandet och underhållandet af folkskolelokaler borde öfverlämnas åt stadsfullmäktige.

Sedan församlingarna sålunda blifvit hörda, öfverlämnade öfverståthållareämbetet ärendet till öfverstyrelsen för det underdåniga utlåtande, hvartill församlingarnas yttranden kunde föranleda.

I anledning däraf afgaf öfverstyrelsen den 20 april 1894 sådant utlåtande, däri anfördes:

Öfverstyrelsen hade af förhållandena, sådana de under de senaste åren utvecklats, endast fått ytterligare anledning att fasthålla vid sin uppfattning om angelägenheten af att öfverflytta å Stockholms stad i dess helhet skyldigheten att anskaffa och underhålla de inom stadens olika territoriella församlingar erforderliga folkskolelokaler. Billigheten af en ändring i gällande bestämmelser angående ifrågavarande byggnadsskyldighet vore så allmänt erkänd och låge i så öppen dag, att därom icke behöfde särskildt ordas. Ingen af hufvudstadens församlingar hade heller i de sist afgifna yttrandena haft något i princip att erinra mot den ifrågasatta öfverflyttningen ur billighetens eller rättvisans synpunkt. Tvärtom hade den församling, hvilken städse motsatt sig en dylik öfverflyttning, visat sig erkänna förefintligheten af billighetskäl för en jämnare fördelning af byggnadsskyldigheten.

Af församlingarnas yttranden syntes framgå, att bland församlingarnas röstberättigade medlemmar den meningen vunne allt större insteg, att den å hvarje församling hvilande skyldigheten att anskaffa och underhålla nödiga folkskolelokaler borde öfverflyttas, icke på den kyrkliga utan på den borgerliga kommunen. Öfverstyrelsen hade visserligen förut uttalat en motsatt åsikt; men då utsikt numera ej förefunnes att få till stånd en sådan representation för den kyrkliga kommunen, som kommittéen föreslagit, då stadsfullmäktige redan hade att ombesörja byggnaders uppförande och underhåll i stor utsträckning samt för sådant ändamål ägde både materialförråd och ett särskildt byggnadskontor med tillräcklig tjänstemannapersonal och god erfarenhet äfven i fråga om uppförande af skolhus och då slutligen staden ägde en mängd tomter, hemställde öfverstyrelsen, att skyldigheten att anskaffa och underhålla lokaler för folkskolorna måtte öfverflyttas å Stockholms stad såsom borgerlig kommun eller, med andra ord, å stadsfullmäktige. Till stöd för öfverflyttningsfrågans lösande på

Öfverstyrelsens utlåtande
den 20 april
1894.

detta sätt kunde åberopas den år 1867 vidtagna åtgärden att å den borgerliga kommunen öfverflytta den hittills hvarje särskild församling åliggande skyldigheten att bekosta elementarläroverkshus och rektorsboställen.

Öfverstyrelsen ansåge emellertid att en viss delaktighet i behandlingen af dessa ärenden borde inrymmas åt skolråden och öfverstyrelsen; och hade öfverstyrelsen tänkt sig den nya anordningen på följande sätt.

Åliggandet att anskaffa och underhålla folkskolelokaler, hvilket hittills tillhört hvarje församling särskildt, skulle hädanefter blifva en Stockholms stads gemensamma angelägenhet.

Då nytt folkskolehus behöfde byggas eller redan befintligt undergå sådan ombyggnad, som förändrade husets form eller utrymme, skulle öfverstyrelsen, efter förut skedd utredning och vederbörande skolråds hörande, göra anmälan därom hos stadsfullmäktige, på hvilka det, där fråga vore om nybyggnad, ankomme att upplåta eller anskaffa byggnadsplats. Innan stadsfullmäktige fattade beslut om hvilken byggnadsplats skulle användas, borde öfverstyrelsen och hälsovårdsnämnden däröfver höras. För nybyggnad och sådan ombyggnad, som nyss vore nämnd, skulle genom stadsfullmäktiges försorg uppgöras ritning och kostnadsförslag, som för granskning skulle delgifvas öfverstyrelsen och hälsovårdsnämnden. Innan öfverstyrelsen afgåfve utlåtande i dessa ämnen, borde yttrande infordras från vederbörande församlings skolråd. Stadsfullmäktige ägde därefter anslå medel till byggnadsföretaget och föranstalta om detsammans utförande. Då reparationer erfordrades, skulle sådana, på skolrådets anmälan, verkställas af drätselnsämnden.

Beträffande villkoren för skolhusens öfverlämnande till staden funne öfverstyrelsen ur rent principiell synpunkt icke något vara att erinra mot det förslag i sådant hänseende, som öfverstyrelsen år 1879 framställt. Enligt öfverstyrelsens åsikt funnes emellertid föga förhoppning därom, att frågan skulle kunna på denna väg komma till sin lösning, ty det finge anses så godt som ogörligt att finna något fullt rättvist och tillfredsställande sätt för bestämmandet af de faktorer, med hvilkas tillhjälp den ifrågasatta vidräkningen skulle verkställas. Närmast 1879 års förslag stode till sin innebörd det af 1892 års kommitté afgifna förslag, hvilket hvilade på det antagande, att hvarje församling författningsenligt fullgjort sin skyldighet att bygga och underhålla folkskolehus. Detta antagande, vore dock, åtminstone för närvarande, icke riktigt, ity att väl några församlingar hade egna byggnader, tillräckliga för folkskolans behof, medan däremot andra måste för skolbarnens inrymmande dels förhyra skollokaler och dels hålla ett stort antal eftermiddagsafdelningar. De församlingar, hvilka på ett tillfredsställande sätt fullgjort sin byggnadsskyldighet, hade för sådant ändamål måste ikläda sig stora skulder. Genom antagande af kommittéens förslag skulle den orättvisa uppstå, att, sedan dessa församlingar

utan godtgörelse till kommunen afstått sina folkskolebyggnader, samma församlingar skulle nödgas själfva betala sina egna skulder och församlingarnas medlemmar, såsom tillika medlemmar af hela kommunen, dessutom vara skyldiga bidraga till betalande af de byggnader, hvilka kommunen på grund af andra församlingars uraktlåtenhet skulle nödgas uppföra omedelbart efter gemensamhetens införande. Äfven reservanternas inom kommittéen förslag ledde enligt öfverstyrelsens åsikt till obillighet i tillämpningen. En del församlingar hade möjligen betalt större eller mindre del af folkskolebyggnaderna med tillgängliga medel, och, hvad som vore fullt visst, några församlingar hade genom stora amorteringar betydligt minskat skulden å sina folkskolebyggnader, då andra församlingar åter nästan helt och hållet underlätit att göra afbetalning å sina skulder. Enligt reservanternas förslag skulle dock alla församlingarna, ehvad de verkställt någon amortering å sina skulder för skolhusbyggnad eller ej, ställas lika berättigade att få dessa af kommunen betalda. Genom antagande af detta förslag skulle således den orättvisa begås, att medlemmar af sådan församling, som till betydlig del amorterat sin skuld, blefve, såsom medlemmar af kommunen, skyldiga att betala den församlings skulder, hvilken underlätit att verkställa amortering.

Öfverstyrelsen ansåge fortfarande, att det förslag, som öfverstyrelsen åren 1880 och 1884 framställt, eller att kommunen skulle af församlingarna köpa deras skolhus efter uppskattningsvärde, men församlingarna själfva gälda sina skulder för skolbyggnaderna, skulle i tillämpningen blifva det rättvisaste af de förut nämnda förslagen. Då emellertid, enligt öfverstyrelsens åsikt, ingen församling kunde mot sitt bestridande tillförbindas att ens mot lösen afstå sina folkskolebyggnader till kommunen, förutsatte detta förslag för frågans lösning bifall af samtliga församlingarna. Med hänsyn härtill och då hufvudfrågan numera vore öfverflyttandet å Stockholms stad af skyldigheten att anskaffa och underhålla nödiga lokaler för folkskolan, hade öfverstyrelsen ansett sig för närvarande icke böra framställa något bestämdt förslag till lösning af frågan, på hvilka villkor staden skulle af församlingarna öfvertaga folkskolebyggnaderna. Det syntes öfverstyrelsen för öfrigt ej lämpligt att föreslå villkor gällande för öfverenskommelserna emellan staden och hvarje särskild församling, utan ansåge öfverstyrelsen det i hvarje enskildt fall böra öfverlämnas till de bägge kontrahenterna, kommunen och vederbörande församling, att beträffande dessa villkor sins emellan träffa öfverenskommelse.

Men oaktadt öfverstyrelsen, i fråga om uppgörelse emellan staden och församlingarna angående villkoren för kommunens öfvertagande af folkskolebyggnaderna, ansett sig ej böra franlägga särskildt förslag, ville öfverstyrelsen dock antyda det enligt dess mening lämpligaste sättet för en sådan uppgörelse.

Kommunen skulle vara skyldig tillösa sig de skolhusbyggnader med tillhörande tomter, som församling förklarar sig villig öfverlämna till staden, för såvidt skolhusbyggnaderna befunnes lämpliga och motsvarade skäligen anspråk på sundhet, luftväxling och utrymme för folkskolan, hvar emot församlingarna skulle äga att fritt förfoga öfver de för folkskolans behof förut disponerade egendomar, som icke komme att inlösas. Löseskillingens belopp skulle, därest godvillig öfverenskommelse ej kunde träffas, bestämmas genom uppskattning af en på närmare angifvet sätt sammansatt nämnd, hvilken ock skulle äga bestämma den hyra, som staden borde erlägga för församlingarnas skolhus under tiden från det skyldigheten att hålla skollokaler öfvertagits af staden till dess nämnda inlösen af skolhusen kunnat ske.

Vidkommande likviden af löseskillingarna för folkskolebyggnaderna syntes det öfverstyrelsen fördelaktigast, att staden öfvertog, mot afräkning å lösesumman, församlingarnas gäld för folkskolebyggnaderna, ehvad samma gäld vore intecknad eller ej. Men då större delen af denna skuld på grund af kontrakter mellan långifvarne och församlingarna icke kunde uppsägas till betalning och församlingarna antagligen å sina skulder betalade högre ränta, än stadsfullmäktige godtgjorde för stadens lån, borde den öfverskjutande räntan, från det stadsfullmäktige öfvertog lånet till förfallodagen, godtgöras stadsfullmäktige genom ökning af det belopp, som borde för skuldernas öfvertagande afräknas å lösesummorna. Det därefter återstående beloppet af lösesummorna borde innestå hos stadsfullmäktige, hvilka skulle därå till församlingarna erlägga öfverenskommen ränta. En dylik likvid skulle enligt öfverstyrelsens mening medföra den fördel, att å ena sidan staden ej blefve tvungen upplåna medel för öfvertagande af folkskolebyggnaderna och å andra sidan församlingarna blefve befriade från betalningsansvaret för sina skulder för samma byggnader och erhöle likvid för de skulderna öfverskjutande belopp af köpeskillingarna icke i kapital utan i årsräntor.

På grund af hvad sålunda och i öfrigt anförts hemställde öfverstyrelsen, att Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om vidtagande af sådana ändringar i gällande författningar angående folkundervisningen i Stockholm och om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, att skyldigheten att bygga och underhålla folkskolelokaler, som dittills ålegat de särskilda församlingarna, blefve en Stockholms stads angelägenhet.

Uppgifter
angående för-
samlingarnas
skolhus-
byggnader.

Vid öfverstyrelsens utlåtande voro fogade följande uppgifter från vederbörande skolråd angående folkskolebyggnadernas beskaffenhet och värde, församlingarnas skuld å dem m. m.

Storkyrkoförsamlingen.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaflenhet.	Antal rum.	Bekämdt barnantal.	Tomtens yta.	Brand-försäkringsvärde.	Taxeringsvärde.	Bokfördt värde.	Anmärkingar.
7	Juno	22	Svartmangatan	I godt skick	16 ¹	650	□-fot 7,428	Kr. 180,000	Kr. 180,000	Kr. 258,000	1 biblioteksrum, 1 expeditjonsrum, 1 slöjdsal, 1 rum till Kraftiska skolan, 1 rum till badinrättningen, 1 tvättstuga, 2 rum och kök till vaktmästaren å nedra botten jämte 1 rum till städerskan 4 tr. upp; 8 rum och 2 kök 4 tr. upp uthyrda.
6	Cassiopea	6	Skärgårdsgatan	D:o	9 ²	300	6,680	80,000	80,000	80,000	2 rum och kök till vaktmästaren, 2 slöjdsalar, 1 skolkök med matsal, 1 gymnastiksal och 1 tvättstuga.

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra.
<p>I kvarteret Juno n:r 7: till Kraftiska skolan kr. 18,290:— » Intecknings-Garanti-Aktiebolaget » 60,914: 89 » Stockholms Brandförsäkringskontor » 2,428: 38 Kr. 81,633: 27</p> <p>Bokförda värdet å skolhusen: n:r 7 kvarteret Juno ... kr. 258,000:— » 6 » Cassiopea » 80,000:—</p>	<p>För nybyggnad till huset n:r 7 i kv. Juno: år 1883 kr. 75,082: 60 år 1887 1:a våningen och vindsvåningen till slöjd » 8,651: 77 » 1891 till badanstalten » 2,315: 15 Kr. 86,049: 52</p> <p>För reparationer f. o. m. 1878 t. o. m. 1892 för båda husen: år 1878 kr. 6,005: 07 » 1879 » 3,013: 45 » 1880 » 2,153: 02 » 1881 » 2,888: 78 » 1882 » 4,032: 93 » 1883 » 709: 91 » 1884 » 1,919: 70 » 1885 » 4,325: 35 » 1886 » 1,807: 27 » 1887 » 3,089: 53 » 1888 » 1,215: 62 » 1889 » 4,812: 60 » 1890 » 1,928: 53 » 1891 » 2,715: 78 » 1892 » 3,173: 61 Kr. 43,791: 15</p>	<p>Finnas ej.</p>	<p>Betalar ej någon hyra, men har årlig hyra af fastigheten i kv. Juno för 1 källare kr. 500:— å nedra botten uthyrd till Nikolai förs. barnkrubba 4 rum och kök » 800:— för 4 rum och kök 4 tr. upp » 450:— för 4 rum och kök 4 tr. upp » 400:—</p>

Klara församling.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaffenhet.	Antal rum.	Beräknadt barnantal.	Tomtens yta.	Brandförsäkringsvärde.	Taxeringsvärde.	Bokfördt värde = byggnadskostnaden.	Anmärkingar.
				3 skolhus af god beskaffenhet			Kv.-fot	Kr.	Kr.	Kr.	
2	Pilen	11	Vasagatan	N:r 1	13	240	} 44,412	} 300,000 *)	} 200,000	} 328,656: 84	Utom dessa 49 läsrum innehålla de tre skolhusen tillsammans 2 kök och 16 tamburer och bostad för betjäning.
»	»	»	N:r 2	18	672						
»	»	»	N:r 3	18	480						
3	Dufvan	16	St. Vattugatan	Försvarlig	3	80	12,575 *)	Ej särskildt taxerad	15,111: 20	Då Dufvan N:r 3 begagnas af skolan gemensamt med komministrar och klockare, kan uppgift ej särskildt lämnas å den tomtyta hvardera af dem använder.
				(Uppförda å kaplans- och klockareboställets tomt)				*) Håri äro ej tomtvärdena inberäknade			

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra.
98,837 kronor 50 öre.	Underhållskostnad: 62,170 kronor 41 öre. Byggnadskostnaden är inberäknad i det bokförda värdet och kan ej närmare uppgifvas.	Ingen donation till skolhusbyggnad finnes. — Donationer till förra »fattiga flickskolor» utgöra 17,837 kronor 50 öre.	Hyra utgår icke.

Jakobs och Johannes' församling.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaffenhet.	Antal rum.	Beräknadt barnantal.	Tomtens yta.	Brandför- säkrings- värde.	Taxerings- värde.	Bokfördt värde.	Anmärkingar.
							Kvm.	Kr.	Kr.	Kr.	
17 & 18	Kåkenhusen	11	Brunnsgatan	} Utmärkt	122	750	2259,86	150,000	150,000	239,473:99	Nybyggdt 1879.
8	Kråkan	65	Roslagsgatan		D:o	245	1400	6447,84	400,000	400,000	456,349:66

¹ Däraf 19 läsrum, 1 slöjdsal, 1 gymnastiksal, 1 boningsrum, hvartill kommer 1 kök.

² Däraf 32 läsrum, 2 slöjdsalar, 1 expeditjonsrum, 1 lärarinnerum, 1 matsal, 1 boningsrum (med kök), 1 gymnastiksal (i särskild byggnad) samt i särskild byggnad: 6 boningsrum (med 1 jungfrukammare och 2 kök).

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra.
600,000 kronor.	695,823 kronor 65 öre.	Inga.	Ingen.

Maria församling.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaffenhet.	Antal rum.	Bersäknadt barnantal.	Tomtens yta.	Brand-försäkringsvärde.	Taxeringsvärde.	Bokfördt värde.	Anmärkingar.
	Gripen »	16 28	Vollmar Yxkullsg. Timmermansg.		15 11	45 40		Kr. 293,000	Kr. 293,000	Kr. 309,964	Under byggnad; skall vara färdigt den 1 okt. 1893. Kostar enligt entreprenadkontrakt kr. 387,000. Ej taxeringsvärderadt. Ej af församlingen brand-försäkradt.
	Piskan »		Ringvägen »		17 34	40 35					

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra.
Å egendomen i kvarteret Gripen, förutom premielån, in-tecknad skuld å Kr. 6,620.	1878..... Kr. 2,110: 84 1879..... » 2,409: 41 1880..... » 3,888: 07 1881..... » 2,968: 23 1882..... » 6,179: 83 1883..... » 4,459: 89 1884..... » 10,052: 24 1885..... » 4,226: 48 1886..... » 5,210: 40 1887..... » 2,734: 27 1888..... » 2,922: 53 1889..... » 2,803: 67 1890..... » 1,837: 51 1891..... » 1,743: 50 1892..... » 1,648: 87	Finnas icke.	Under 1878—1883 gifva räkn-skaperna icke vid handen att några folkskolelokaler blifvit förhyrda, men däremot hafva sådana från och med 1884 förhyrts för: 1884..... Kr. 2,467: — 1885..... » 5,351: 77 1886..... » 6,505: 50 1887..... » 8,054: 50 1888..... » 8,787: 50 1889..... » 8,750: — 1890..... » 8,750: — 1891..... » 8,750: — 1892..... » 8,750: —

Katarina församling.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaffenhet.	Antal rum.	Bekänt barnantal	Tomtens yta.	Brandförsäkringsvärde.	Taxeringsvärde.	Bokförd värde.	Anmärkingar.
							Kv.-fot.	Kr.	Kr.	Kr.	
2	Sandbacken större	15	Tjärhofsgatan	Gammalt skolhus	11	309	14,784	40,000:	43,000:—	30,092:06	Af rummen användas 10 till skolrum.
3	d:o	20	Nytorpgsgatan	Ej ännu till skola bebyggd	—	—	7,703	50,000:	52,000:—	52,000:—	Af fabrikö J. Söderberg donerad skoltomt.
9	d:o	18	d:o	d:o	—	—	7,378	18,000:	26,000:—	26,000:—	Af fabrikö J. Söderberg donerad skoltomt.
1	Sparrisen	46	Värmdögatan	Gamla skolhuset	25	788	130,900	500,000:	500,000:—	524,453:17	Af rummen användas 22 till skolrum.
1	d:o	46	d:o	Nya d:o	66	2,006					Af rummen användas 53 till skolrum.
15	Kejsaren	30	Högbergsgatan	Förhyrd skollokal	6	162					
					107	3,265	160,765	608,000:	621,000:—	632,545:23	

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra.
Kr. 467,035:96	Byggande Kr. 455,995:47 Underhåll » 28,525:—	Diverse gamla donationer Kr. 16,500:— Ny donation af fabrikö J. Söderberg » 120,000:—	Kr. 2,600:
Summa Kr. 467,035:96	Kr. 484,520:47	Kr. 136,500:—	Kr. 2,600:

Uppgift å antalet skolrum m. m. i Katarina församlings skolhus samt det antal skolbarn, för hvilket det finnes plats.

Nya skolhuset.

1 läsrum med platser för 50 barn	50 barn.
25 » » » » 45 »	1,120 »
22 » » » » 38 »	836 »

1 exp.-rum.

1 lärarorum.

1 materialrum.

1 kollegiesal.

1 ritsal.

3 arbetssalar.

2 matsalar.

2 frukostrum.

4 mindre boningsrum å vinden.

2 bostäder, hvardera å 1 rum och kök.

66 rum och 2 kök samt dessutom 24 tamburer.

Läsrummen hafva platser för 2,006 barn.

Gamla skolhuset vid Värmdögatan.

10 läsrum med platser för 42 barn	420 barn.
4 » » » » 48 »	192 »
2 » » » » 36 »	72 »
4 » » » » 26 »	104 »

1 lärarorum.

1 gymnastiksal.

2 arbetssalar.

1 bostad å 1 rum och kök.

25 rum och 1 kök samt dessutom 14 tamburer.

Läsrummen hafva platser för 788 barn.

Skolhuset Tjärhofsgatan 15.

1 läsrum med platser för 45 barn	45 barn.
4 » » » » 36 »	144 »
4 » » » » 30 »	120 »

1 arbetssal.

1 bostad å 1 rum och kök.

11 rum och 1 kök samt 6 tamburer.

Läsrummen hafva platser för 309 barn.

Skolhuset Högbergsgatan 30 (förhyrdt).

1 läsrum med platser för 40 barn	40 barn.
2 » » » » 36 »	72 »
1 » » » » 30 »	30 »
1 » » » » 20 »	20 »

5 rum och 2 tamburer.

Läsrummen hafva platser för 162 barn.

Antal platser 3,265.

Kungsholms församling.

Tomt-N:r	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaffenhet.	Antal rum.	Bekänt barnantal.	Tomtens yta.	Brand-försäkringsvärde.	Taxeringsvärde.	Bokfördt värde.	Anmärkingar.
2	Murmästaren.	17	Handtverkar-gatan.	God.	12	600	Kv.-fot. 25,704	Kr. 60,000	Kr. 100,000	Kr. 58,039: 90	Dessutom ett expeditionsrum samt vaktmästarebostad, bestående af ett rum och kök.
1	Herden.	71	Fleming-gatan.	Utmärkt.	50	2,000	110,000	300,000	300,000	326,482: 34	Dessutom ett expeditionsrum, ett samlingsrum för lärarne, ett förrådsrum, bostad för vaktmästaren, bestående af två rum och kök, samt i källarvåningen badinrättning.

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra för nedannämnda år.																																																												
Kr. 22,800: — » 282,379: 14 <hr/> S:a Kr. 305,179: 14	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">År 1878</td> <td style="width: 50%;">Kr. 1,192: 14</td> </tr> <tr> <td>» 1879</td> <td>» 2,193: 57</td> </tr> <tr> <td>» 1880</td> <td>» 18,560: 84</td> </tr> <tr> <td>» 1881</td> <td>» 2,344: 45</td> </tr> <tr> <td>» 1882</td> <td>» 1,453: 33</td> </tr> <tr> <td>» 1883</td> <td>» 1,760: 94</td> </tr> <tr> <td>» 1884</td> <td>» 2,734: 79</td> </tr> <tr> <td>» 1885</td> <td>» 4,626: 35</td> </tr> <tr> <td>» 1886</td> <td>» 2,809: 96</td> </tr> <tr> <td>» 1887</td> <td>» 21,677: 80</td> </tr> <tr> <td>» 1888</td> <td>» 110,314: 82</td> </tr> <tr> <td>» 1889</td> <td>» 167,320: 77</td> </tr> <tr> <td>» 1890</td> <td>» 8,907: 74</td> </tr> <tr> <td>» 1891</td> <td>» 4,924: 08</td> </tr> <tr> <td>» 1892</td> <td>» 6,328: 37</td> </tr> </table>	År 1878	Kr. 1,192: 14	» 1879	» 2,193: 57	» 1880	» 18,560: 84	» 1881	» 2,344: 45	» 1882	» 1,453: 33	» 1883	» 1,760: 94	» 1884	» 2,734: 79	» 1885	» 4,626: 35	» 1886	» 2,809: 96	» 1887	» 21,677: 80	» 1888	» 110,314: 82	» 1889	» 167,320: 77	» 1890	» 8,907: 74	» 1891	» 4,924: 08	» 1892	» 6,328: 37	Inga.	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">År 1878</td> <td style="width: 50%;">Kr. 1,359: 10</td> </tr> <tr> <td>» 1879</td> <td>» 3,400: —</td> </tr> <tr> <td>» 1880</td> <td>» 3,900: —</td> </tr> <tr> <td>» 1881</td> <td>» 2,950: —</td> </tr> <tr> <td>» 1882</td> <td>» 3,900: —</td> </tr> <tr> <td>» 1883</td> <td>» 6,100: —</td> </tr> <tr> <td>» 1884</td> <td>» 5,518: 75</td> </tr> <tr> <td>» 1885</td> <td>» 9,181: 25</td> </tr> <tr> <td>» 1886</td> <td>» 7,968: 75</td> </tr> <tr> <td>» 1887</td> <td>» 9,800: —</td> </tr> <tr> <td>» 1888</td> <td>» 9,255: —</td> </tr> <tr> <td>» 1889</td> <td>» 7,460: —</td> </tr> <tr> <td>» 1890</td> <td>» 425: —</td> </tr> <tr> <td>» 1891</td> <td>» —</td> </tr> <tr> <td>» 1892</td> <td>» —</td> </tr> </table>	År 1878	Kr. 1,359: 10	» 1879	» 3,400: —	» 1880	» 3,900: —	» 1881	» 2,950: —	» 1882	» 3,900: —	» 1883	» 6,100: —	» 1884	» 5,518: 75	» 1885	» 9,181: 25	» 1886	» 7,968: 75	» 1887	» 9,800: —	» 1888	» 9,255: —	» 1889	» 7,460: —	» 1890	» 425: —	» 1891	» —	» 1892	» —
År 1878	Kr. 1,192: 14																																																														
» 1879	» 2,193: 57																																																														
» 1880	» 18,560: 84																																																														
» 1881	» 2,344: 45																																																														
» 1882	» 1,453: 33																																																														
» 1883	» 1,760: 94																																																														
» 1884	» 2,734: 79																																																														
» 1885	» 4,626: 35																																																														
» 1886	» 2,809: 96																																																														
» 1887	» 21,677: 80																																																														
» 1888	» 110,314: 82																																																														
» 1889	» 167,320: 77																																																														
» 1890	» 8,907: 74																																																														
» 1891	» 4,924: 08																																																														
» 1892	» 6,328: 37																																																														
År 1878	Kr. 1,359: 10																																																														
» 1879	» 3,400: —																																																														
» 1880	» 3,900: —																																																														
» 1881	» 2,950: —																																																														
» 1882	» 3,900: —																																																														
» 1883	» 6,100: —																																																														
» 1884	» 5,518: 75																																																														
» 1885	» 9,181: 25																																																														
» 1886	» 7,968: 75																																																														
» 1887	» 9,800: —																																																														
» 1888	» 9,255: —																																																														
» 1889	» 7,460: —																																																														
» 1890	» 425: —																																																														
» 1891	» —																																																														
» 1892	» —																																																														

Hedvig Eleonora församling.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskaffenhet.	Antal rum.	Beräknadt barnantal.	Tomtens yta.	Brandförsäkringsvärde.	Skattvärde.	Bokfördt värde.	Anmärkingar.
4, 5, 6, 7, 8	Vildsvinet	32, 34 36	Skeppareg.	Utmärkt	21	851	30,446	150,000	225,000	291,485: 28	Här finnas dessutom: gymnastiksal, 1 slöjdrum, 1 lärarinne- rum, 1 rum med kök för vaktmästaren, 4 rum med kök för förste läraren.
17	Brandmästaren	37	Linnég.	Dugligt	14	480	9,710	60,000	80,000	63,908: 53	Dessutom 2 rum och 2 kök för vaktmästarne.
19	Hafssvalget	21 12	Skeppareg. Storg.	Mindre godt	7	260	13,272	59,900	75,000	35,000: —	3 slöjdrum; 2 rum och kök för vaktmästaren. Tomten upptager äfven f. d. komministers- huset; kan därför ej betraktas såsom skolhustomt.
3, 2	Falken	38, 40	Riddareg.	Dugligt	4	180	4,720 4,553	24,000	24,000	24,000: —	1 rum och kök för städerskan.
1	Falken	42	Riddareg.	Mindre godt	4	160	—	—	—	—	Detta skolhus är byggt på ena sidan af tomten, hvilken ej kan betraktas såsom skolhustomt.
	Djurgården	—	Nya skol- huset	Godt	8	240	—	—	32,000	38,201: 56	
Hyrda lokaler.											
3, 4	Hvalfisken	12, 14	Skeppareg.	Mindre lämpliga	8	190					

¹ Det bokförda värdet gäller endast skolhuset.

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus och till underhåll af skola.	Årlig hyra.
166,595 kronor 8 öre.	I medeltal 4,664 kronor 20 öre för underhåll. För nybyggnad 291485 kronor 28 öre, däraf för tomt 95,000 kronor.	Inga.	1,850 kronor under 1892.

Adolf Fredriks församling.

Tomt-N:r.	Kvarter.	Adress-N:r.	Gata.	Beskafenh.	Antal rum.	Beräknadt barnantal.	Tomtens yta.	Brand-försäkrings-värde.	Taxe-rings-värde.	Bokfördt värde.	Anmärkingar.
2, 3, 7, 8	Jasminen	34	Karlbergsväg.	Stenhus med stentrappor	30	1,200	Kvm. 4,697	Kr. 325,000	Kr. 325,000	Kr. 362,740: 75	Vid Karlbergsvägen 34 finnas, utom 30 läsrum, 1 exped.-rum, 2 mindre hörnrum, 2 slöjdsalar, bostad för förste läraren (4 rum och kök) och för vaktmästaren (2 rum och kök). Särskildt gymnastikhus.
1, 4	S:t Anna	2	Saltmätareg.	Stenhus med stentrappor	11	450	2,845	90,000	90,000	90,000: —	Vid Saltmätareg. 2 finnas, utom 11 läsrum, 2 mindre rum (1 exped.-rum och 1 lärarinnerum). Särskild gymnastiksal är inrymd i Kammakareg. 28.
6, 7, 8, 9	S:t Olof	13	Kammakareg.	Stenhus med trätrappor	1	30	—	1,700	5,000	4,500: —	Beläget å församlingens kyrkogård; innehåller, utom 1 läsrum, 1 rum för bokbinderi.
8	Apelträdet	73	Luntnakareg.	Stenhus med stentrappor	17	700	823,8	—	—	—	Hyres af byggmäst. Sällström; innehåller, utom 17 läsrum, 1 mindre exped.-rum och 1 rum för städerskan.
2, 11, 13	Grundläggaren	42	Döbelnsg.	Stenhus med stentrappor	6	250	2,413	—	—	—	Hyres af staden; innehåller, utom 6 läsesalar, 1 mindre lärarinnerum.

Skuld å skolhusbyggnaderna.	Kostnad under de senaste 15 åren för byggande och underhåll af folkskolehusen.	Donationer till byggande af skolhus eller till underhåll af skola.	Årlig hyra.
Å huset vid Karlbergsväg. kr. 276,303: 32	Underhåll m. m.	Byggande.	Någon sådan finnes ej.
» » » Saltmätareg. » 34,800: —	År 1878..... 2,485: 68		För fastigheten Apelträdet N:r 8 kr. 6,200
Summa kr. 311,103: 32	» 1879..... 2,681: 16		D:o Gundläggaren 2, 11, 13 » 2,000
	» 1880..... 2,207: 20		Summa kr. 8,200
	» 1881..... 4,084: 54		
	» 1882..... 3,041: 19		
	» 1883..... 4,045: 31		
	» 1884..... 611: 68	28,966: 85	
	» 1885..... 1,546: 26	113,590: 30	
	» 1886..... 2,031: 67	160,453: 67	
	» 1887..... 845: 15	6,448: 93	
	» 1888..... 4,168: 10		
	» 1889..... 3,692: 75		
	» 1890..... 9,907: 15		
	» 1891..... 2,406: 28		
	» 1892..... 3,768: 43		
	Summa kr. 47,522: 55	309,459: 75	

Försam-
lingarnas ytt-
randen den 26
november
1894.

Öfver öfverstyrelsens senast omförmälda förslag hördes församlingarna å kyrkostämmor, hvilka höllos den 26 november 1894. Sex af församlingarna, nämligen Jakobs och Johannes', Kungsholms, Hedvig Eleonora, Adolf Fredriks, Katarina och Maria, biträdde öfverstyrelsens hemställan, hvarvid dock inom Hedvig Eleonora församling uttalades vissa betänkligheter i fråga om det af öfverstyrelsen antydda sättet för den blifvande uppgörelsen mellan församlingarna och staden. Af öfriga två församlingar förklarade Klara församling, att församlingen, som ansåge, att hädanefter likasom hittills, i öfverensstämmelse med § 6 i gällande stadga, hvarje församling borde anskaffa och underhålla tjänliga lokaler för sina folkskolor, ej funne skäl biträda öfverstyrelsens förslag till underdånig hemställan. Inom Storkyrkoförsamlingen tillstyrkte dess skolråd, att församlingen måtte förklara sig icke hafva något att erinra däremot, att skyldigheten att bygga och underhålla folkskolelokaler, som hittills ålegat de särskilda församlingarna, för framtiden blefve en Stockholms stads gemensamma angelägenhet, under förutsättning dels att Storkyrkoförsamlingen icke under någon form tillförbundades att bidra till kostnaderna för folkskolelokaler, som före tidpunkten för gemensamhetens inträdande blifvit inom annan församling anordnade, dels att en uppgörelse med de församlingar, som ej fullgjort sin byggnads- och underhållsskyldighet, före genomförandet af gemensamheten ägde rum genom den myndighets förmedling, som för framtiden skulle öfvertaga bestyret med byggandet af folkskolehus, dels ock att församlingen för framtiden tillförsäkrades rätt att till sitt område hädanefter som hittills få förlagdt det eller de för församlingens folkskolebarn afsedda skolhus. Storkyrkoförsamlingen beslöt emellertid afstyrka bifall till öfverstyrelsens ifrågavarande hemställan på de anförda grunder: att intet nytt skäl framkommit, som borde föranleda till frångående af församlingens förut intagna ståndpunkt; att öfverstyrelsens principiella hemställan, hvilken icke vore uttryckligen förbunden med några som helst förbehåll i afseende på de särskilda församlingarnas olika förhållanden och däraf beroende olika intressen, åsyftade författningsändringar, hvilka, då de blefve grundläggande för vidare åtgärder, helt visst skulle komma att af Storkyrkoförsamlingen påkalla obilliga ekonomiska uppoffringar och uppgifvande af omsorgen, att församlingens skolbarn allt fortfarande finge göra sin skolgång inom dess område; samt att de af skolrådet till förebyggande af dessa följder föreslagna förbehåll kunde komma att af de för den fullständiga gemensamheten intresserade parterna hvart efter annat anfäktas under kraf på eftergifter från församlingens sida.

Öfverståthållareämbetet öfverlämnade därefter handlingarna i ärendet till Stockholms stadsfullmäktige för afgifvande af underdånigt utlåtande; och afläto i anledning häraf stadsfullmäktige den 25 april 1899 underdånig skrifvelse af följande innehåll. Stadsfullmäktiges utlåtande den 25 april 1899.

Det borde vid närmare eftertanke finnas helt naturligt, att en centralisation af ärenden rörande folkskolelokaler inom hufvudstaden vore ett önskemål, som vederbörande myndigheter borde sträfva att så snart som möjligt uppnå. Fattigvårdsförvaltningen hade redan länge varit en för hela staden gemensam angelägenhet. Bestyret med anskaffandet och underhållet af allmänna läroverkshus hade staden, som bekant, öfvertagit på grund af nådiga brefvet den 24 maj 1867. Likaså hade under loppet af år 1886 vården och förvaltningen af de för alla församlingar gemensamma begravningsplatserna anförtratts åt en under stadsfullmäktige lydande nämnd. Äfven folkskoleväsendet utgjorde, utom i hvad anginge byggnaderna, en hufvudstadens gemensamma angelägenhet, som i högsta hand ombesörjdes af öfverstyrelsen, hvarför ock den beskattning, som fordrades för att bekosta lärarekrafter, undervisningsmateriel m. m. vid de allmänna folkskolorna, vore likadan öfver hela staden. Det i § 6 af nådiga stadgan den 27 september 1861 förekommande undantag kunde med hänsyn till nyssnämnda ärendens öfverflyttning från att vara en församlingarnas till en för hela kommunen gemensam angelägenhet icke anses ur principiell synpunkt berättigadt; och förhandlingarna i föreliggande ärende hade tydligen ådagalagt, att behofvet af en snar lösning på denna fråga allt tydligare framträdde på grund af den stora ojämnhet i beskattningen för folkskolehusen, som länge rådde församlingarna emellan.

Hufvudsakliga anledningen, hvarför sträfvandena att hos en central kommunalmyndighet sammanföra församlingarnas befattning med folkskolebyggnaders uppförande och underhåll ännu ej ledt till något resultat, vore, såsom den vid ärendets utredning vunna erfarenhet gäfvade vid handen, att söka i svårigheterna att lösa frågan på den i början beträdda vägen: att göra ärendet till en gemensam angelägenhet för den kyrkliga kommunen. På grund af dessa svårigheter hade öfverstyrelsen öfvergått till och hyllade dämera alla de sex församlingar, som velat befordra centralisationen, den åsikt, att äfven denna skolbyggnadsfråga borde göras till en Stockholms stads, d. v. s. den borgerliga kommunens, angelägenhet. I betraktande af den erfarenhet, Stockholms kommun vunnit genom likartade frågors behandling och utförandet af skol- och andra husbyggnader, och då staden vore i tillfälle att anskaffa lämpliga skoltomter i den mån sådana ej redan stode till stadens förfogande, syntes också detta sätt att lösa frågan vara

det rätta. Någon afsevärd tillökning i stadsfullmäktiges göromål kunde ej heller däraf vållas.

Hvad därefter anginge de villkor, som borde från stadens sida uppställas för det ifrågasatta åtagandet, hade öfverstyrelsen visserligen ej ansett sig böra i sakens dåvarande skede yttra sig därom; men då reformen icke kunde genomföras med mindre staden förvärfvade de dåvarande, för ändamålet lämpliga folkskolebyggnaderna, och då beskaffenheten af uppgörelsen om sådant förvärf borde åtminstone i sina allmänna drag föreligga, innan något för staden bindande beslut i större eller mindre utsträckning trädde i kraft, ansåge stadsfullmäktige det vara i sin ordning, att stadsfullmäktige redan nu, då de för första gången skulle yttra sig i frågan, angåfve de allmänna grunder, de ansåge böra följas vid en uppgörelse med församlingarna om förvärfvet af deras folkskolehus. Vid denna frågas bedömande hade följande synpunkter vunnit beaktande.

När staden öfvertagit skyldigheten att bygga och underhålla fattighus, hade därmed utan särskild ersättning följt äganderätten till de dåvarande fattighusen, hvilka, med tillhörande tomter, behöfdes till en början för att hysa dåvarande hjon och sedermera för att bereda byggnadsplats för eller genom försäljning tillgångar till bestridande af kostnader för uppförande af nya byggnader för ändamålet. Samma hufvudgrundsats hade följts, när befattningen med begravningsplatserna öfvergått på staden i dess helhet. När kyrkogårdsnämnden fått under sin förvaltning jämväl den äldre, af några församlingars förtroendemän förvaltade begravningsplatsen utanför Norrtull, hade staden ej för denna mark gifvit någon ersättning, hvaremot till stadskassan öfverlämnats den vid denna äldre begravningsplats genom besparingar uppkomna allmänna fond såsom godtgörelse för de kostnader, staden innan kyrkogårdsnämndens tillkomst måst ikläda sig för att bereda mark för den äldre, under flera år otillräckliga begravningsplatsens utvidgning.

Annorlunda hade visserligen förfarits vid öfverflyttande på staden af bestyret med anskaffande af skolhus och rektorsboställen för de allmänna läroverken, i det att staden inköpt de församlingars skolhus, som ansetts blifva behöfliga enligt den nya organisationen; men denna afvikelse från den i sakens natur liggande regel, att, då kommunen i sin helhet åtog sig ett åliggande, som förut hvilat på särskilda samhällen inom kommunen, de tillgångar, med hvilkas tillhjälp samma åliggande fullgjorts, skulle utan ersättning öfverlätas på kommunen, funne sin förklaring däri, att endast två församlingar haft skolhus, som lämpat sig för den nya skolorganisationen. Att nu tillämpa detta förfaringssätt i afseende å folkskolehusen borde så mycket mindre komma i fråga, som däraf blefve en följd, att två

till tre millioner kröner, efter att en gång hafva blifvit såsom församlingsutskylder uttaxerade, skulle ånyo uppföras på stadens invånares debetsedlar.

Närmaste fråga vore den, huruvida de församlingar, som ännu icke hunnit amortera de skulder, de måst ikläda sig för folkskolehus, skulle fortfarande själfva vidkännas de återstående annuiteterna å dylika lån eller om staden skulle öfvertaga betalningen af dem.

Den omständighet, att ett bland hufvudsyftemålen med ifrågavarande reform, likhet i beskattningen för folkskolebyggnaders anskaffande och underhåll, ej kunde förr än i en ganska aflägsen framtid uppnås, därest den förra utvägen anlätades, hvadan den nuvarande ojämnheten i skatten för detta ändamål komme att fortfara under en följd af år, syntes utgöra ett afgörande skäl för kommunen att påtaga sig den återstående, å skolhusen hvilande gälden.

Äfven från en annan sida sedt vore den af stadsfullmäktige förordade lösning af frågan att föredraga. Af de sex församlingar, som ställt sig tillmötesgående i hufvudfrågan, hade fyra år 1892 godkänt grundsatsen om skolhusens afstående mot befrielse från skulderna. De två öfriga församlingarna, Adolf Fredriks och Katarina, hörde till de för folkskolebyggnader starkast beskattade församlingar och hade betydliga annuiteter att gälda, hvadan det kunde med stor sannolikhet antagas, att, om stadsfullmäktige nu sade sitt ord i angifna riktning, äfven dessa församlingar skulle mottaga ett direkt erbjudande.

Om saken toge denna vändning, återstode visserligen två församlingar, Storkyrko- och Klara, om hvilka man kunde förutsätta, att de ej för närvarande ville antaga ett sådant anbud. Men däraf följde ingalunda, att reformens beslutande behöfde stranda på ett sådant motstånd eller dess sättande i gång däraf hindras. Följden behöfde endast blifva, att det finge anstå med öfvertagandet af kommunens befattning med byggnaderna inom dessa församlingar. Någon rätt kunde ej tillkomma dem att hindra frågans afgörande eller ett däri fattadt besluts fulla tillämpning på de öfriga församlingarna, lika litet som dem kunde tillerkännas några vare sig rättsliga eller ur billighetssynpunkt befogade anspråk på att blifva fritagna från den skatt, som måste utkrävas af stadens samtliga skattskyldiga invånare för folkskolebyggnaderna i de öfriga församlingarna, blott att, så länge någon församling ej ville till staden afstå sina folkskolehus på villkor, som staden kunde antaga, utan föredroge att fortfarande tillhandahålla dessa för undervisningen, församlingen i ersättning för ett sådant tillhandahållande erhöle ett lämpligt vederlag, hvilket kunde beräknas så, att församlingen för hvarje barn, som undervisades i dess folkskolehus, finge utbetaldt det belopp, som

uppkomme, när stadens årskostnader för de af staden öfvertagna folkskolehusen delades med antalet där undervisade barn. Att detta vederlag ej borde få användas till bestridande af utgifter, som vore främmande för det ändamål, för hvars skull medlen uttaxerats, vore uppenbart.

På grund af det anförda förklarade stadsfullmäktige sig anse, att de ifrågasatta ändringarna i gällande författningar angående folkundervisningen i Stockholm och om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd därstädes, att den skyldighet att bygga och underhålla folkskolelokaler, som dittills ålegat de särskilda församlingarna, därefter skulle blifva en Stockholms stads angelägenhet, borde vidtagas, dock endast under förutsättning, såväl att, innan några bestämmelser i detta hänseende gäfves, genom öfverenskommelser mellan staden och ett tillräckligt antal af de territoriella församlingarna blifvit afgjort, att staden finge på sig öfverlåtna med äganderätt dessa församlingars folkskolelokaler utan annan ersättning än att betala återstoden af de skulder, församlingarna, hvar för sig, iklädt sig för egendomarnas anskaffande, som ock att stadens befattning med detta bestyr inom de särskilda församlingarna inträdde i den mån, aftal träffades med dem om förvärfvande af deras omförmälda egendomar, hvadan församling, med hvilken dylikt aftal icke kunnat vid tiden för bestyrets öfvertagande i öfrigt träffas, skulle, intill dess sådant aftal komme till stånd, fortfarande fullgöra sin nuvarande skyldighet i afseende å folkskolelokaler inom församlingen mot det vederlag, som kunde blifva bestämdt för den beskattning, hvilken blefve pålagd dess invånare för att betäcka stadens dåvarande årsutgifter för folkskolelokaler.

Öfverståhållareämbetets utlåtande den 19 maj 1899.

Vid öfverlämnande till Kongl. Maj:t af stadsfullmäktiges ofvanberörda yttrande anmälde öfverståhållareämbetet i underdånig skrifvelse den 19 maj 1899, att ämbetet delade öfverstyrelsens åsikt om önskvärheten af att skyldigheten att bygga och underhålla folkskolelokaler, som dittills ålegat de särskilda församlingarna, blefve en Stockholms stads angelägenhet samt att ämbetet i afseende å de förutsättningar, under hvilka ett dylikt åtagande borde från stadens sida ifrågakomma, åberopade hvad af stadsfullmäktige blifvit i ärendet anfördt.

Öfverstyrelsens yttrande den 28 november 1899.

Genom nådig remiss anbefalldes öfverstyrelsen att i ärendet afgifva förnyadt underdånigt utlåtande; och yttrade öfverstyrelsen i underdånig skrifvelse den 28 november 1899, att öfverstyrelsen för sin del ej hade något att erinra mot de af stadsfullmäktige för öfverflyttningen af skyldigheten att bygga och underhålla folkskolelokaler i Stockholms stad uppställda villkor, men att, då församlingarna ej haft tillfälle att yttra sig an-

gående dessa villkor, öfverstyrelsen ville hemställa, det Kongl. Maj:t täcktes anbefalla öfverståthållareämbetet att däröfver infordra församlingarnas underdåniga yttranden, hvilka skulle för hvarje församling komma att innefatta svar å följande fråga: Medgifver församlingen, att den skyldighet att bygga och underhålla folkskolelokaler, som hittills ålegat de särskilda församlingarna, hädanefter blifver en Stockholms stads angelägenhet samt att, för att staden må kunna fullgöra denna skyldighet, på staden öfverlåtes med äganderätt församlingens folkskolelokaler utan annan ersättning, än att staden betalar återstoden af de skulder, församlingen iklädt sig för egendomarnas anskaffande?

Med anledning af hvad öfverstyrelsen sålunda anført anbefalldes, uti nådig remiss, öfverståthållareämbetet att infordra Stockholms stads territoriella församlingars yttranden och därmed äfvensom med eget utlåtande till Kongl. Maj:t inkomma.

Af församlingarna, hvilka i ärendet hördes å kyrkostämmor den 26 februari 1900, lämnade sex, nämligen Jakobs och Johannes', Adolf Fredriks, Hedvig Eleonora, Katarina, Maria och Kungsholms, det begärda medgifvandet. Klara församling däremot afgaf det yttrande, att då några skäl icke syntes hafva tillkommit, hvilka kunde föranleda rubbning i församlingens å kyrkostämman den 26 november 1894 uttalade uppfattning, församlingen för sin del icke medgäfve, vare sig att skyldigheten att bygga och underhålla församlingens folkskolelokaler blefve en stadens angelägenhet eller att nämnda lokaler med äganderätt öfverlåtes på staden utan annan ersättning, än att staden betalade återstoden af de skulder, församlingen iklädt sig för egendomarnas anskaffande. Storkyrkoförsamlingen anförde, jämlikt hemställan af sitt skolråd, såsom svar å remissen, att församlingen icke funne sig kunna lämna det begärda medgifvandet af skolhusbyggnadsskyldighetens öfvertagande af Stockholms stad på de nu ifrågakända villkoren, men att församlingen tillika förklarade sig icke hafva något i allmänhet att erinra däremot, att skyldigheten att bygga och underhålla folkskolelokaler, som hittills ålegat de särskilda församlingarna, för framtiden blefve en Stockholms stads gemensamma angelägenhet, under förutsättning, dels att Storkyrkoförsamlingen icke under någon form tillförbundes att bidra till kostnaderna för folkskolelokaler, som före tidpunkten för gemensamhetens inträdande blifvit inom annan församling anordnade, dels att en uppgörelse med de församlingar, som ej fullgjort sin byggnads- och underhållsskyldighet före genomförandet af gemensamheten, ägde rum genom den myndighets förmedling, som för framtiden skulle öfvertaga bestyret med byggandet af folkskolehus, dels

Församlingarnas yttranden den 26 februari 1900.

slutligen att församlingen för framtiden tillförsäkrades rätt att till sitt område hädanefter som hittills få förlagdt det eller de för församlingens folkskolebarn afsedda skolhus.

Öfverståhåll-
larcämbetets
yttrande den
6 april 1900. Med öfverlämnande af de utaf församlingarna sålunda afgifna yttranden tillkännagaf öfverståhållareämbetet i underdånig skrifvelse den 6 april 1900, att med hänsyn till den utgång frågan fått hos församlingarna, eller att ej mindre än sex församlingar biträdt stadsfullmäktiges villkor, ämbetet icke hade att anföra något utöfver hvad ämbetet vid öfverlämnandet af stadsfullmäktiges yttrande af den 25 april 1899 andragit.

Öfverstyrel-
sens utlåtande
den 14 de-
cember 1900. Sedermera inkom öfverstyrelsen med en underdånig skrifvelse af den 14 december 1900, däri öfverstyrelsen fäste uppmärksamheten på en annan fråga, hvilken nära sammanhänge med den förra, och i sådant hänseende anförde:

De utgifter för folkundervisningen i Stockholm, hvilka icke afsåge byggande och underhåll af folkskolelokaler, fördelades å stadens skattskyldiga invånare utan afseende å församlingsindelningen efter samma grunder som stadsutskylderna, men dessa utgifter beslutades af församlingarna på kyrkostämmor eller, om församlingarna stannade i olika meningar, af kyrkofullmäktige. Det vore emellertid numera allmänt erkänt, att kyrkostämmorna icke vore lämpliga att utöfva denna beslutanderätt. De röstberättigades antal, 5,400 till 17,000 inom hvarje församling, vore alltför stort, och intresset för skolfrågor hos de flesta af dem alltför litet. Besluten komme att dikteras af en ringa bråkdel af de röstberättigade och kunde lätt blifva beroende af tillfälligheter.

Enligt öfverstyrelsens mening borde beslutanderätten i dessa frågor öfverlämnas åt stadsfullmäktige. Öfverstyrelsen hade i följd därpå och med anslutning till sin i skrifvelsen den 20 april 1894 uttalade mening angående utgifterna för byggande och underhåll af skolhus uppgjort förslag till lagstadganden, enligt hvilka beslutanderätten öfver folkskolebudgeten i dess helhet skulle tillkomma stadsfullmäktige. Därvid hade öfverstyrelsen utgått från förutsättning, dels att gemensamheten i fråga om skyldighet att bygga och underhålla skolhus komme att omfatta staden i dess helhet och att sålunda icke, såsom blifvit ifrågasatt, vissa församlingar skulle mot ersättning af staden fullgöra denna skyldighet, och dels att, då öfverenskommelser icke syntes kunna träffas emellan stadsfullmäktige och samtliga församlingar om rätt för staden att på

erbjudna villkor öfvertaga befintliga skolhus, denna rätt borde fastställas genom lag.

På grund af hvad sålunda anförts hemställde öfverstyrelsen i underdånighet, att Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om sådana ändringar i för Stockholm gällande författningar, att beslutanderätten jämväl öfver den för församlingarna gemensamma folkskolebudgeten komme att öfverflyttas å stadsfullmäktige.

Vid denna skrifvelse voro fogade de af öfverstyrelsen uppgjorda författningsförslag, innefattande förslag till förordning angående folkskoleväsendet i Stockholm, till ändring af § 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, till ändring af §§ 1, 2, 4, 24, 38, 40 och 41 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm och till instruktion för öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor.

Dessa förslag hade — med undantag af förslaget om ändringar i kyrkostämmoförordningen, hvilket sedermera af öfverstyrelsen omarbetats — följande lydelse:

F ö r s l a g

till förordning angående folkskoleväsendet i Stockholm.

Med upphäfvande af stadgan angående folkundervisningen i Stockholm den 27 september 1861 förordnas som följer:

§ 1.

Folkskoleväsendet i Stockholm utgör en angelägenhet, hvilken staden såsom kommun har att vårda.

Folkundervisningen skall ordnas på det sätt, som i särskild af Konungen utfärdad stadga bestämmes.

§ 2.

Då denna förordning träder i kraft, öfvergår de territoriella församlingarnas rätt till folkskolebyggnaderna med därtill hörande tomter å staden, hvaremot staden öfvertager betalningsskyldigheten för de lån, församlingarna hvar för sig upptagit för folkskoleväsendet, samt skyldigheten att fullgöra öfriga förbindelser, som församlingarna iklädt sig för anskaffande och underhåll af lägenheter för folkskolor.

Har lån, hvarom förut är nämnt, icke blifvit i dess helhet användt, tillkommer behållning å lånet staden.

Öfverstyrel-
sens författ-
ningsförslag.

Staden inträder ock i de rättigheter, församlingarna gemensamt äga till egendom eller medel, som anslagits till eller användas för folkskoleväsendet, mot det att staden fullgör de förbindelser, för hvilka församlingarna kunna häfta i fråga om folkskoleväsendet.

De af församlingarna fattade beslut rörande aflönings- och pensionsförhållanden skola äga samma giltighet, som om de fattats af staden.

§ 3.

Verkställighet och förvaltning i fråga om folkskoleväsendet tillkomma en särskild styrelse under benämning »öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor».

§ 4.

Öfverstyrelsen skall bestå af ledamöter, utsedda dels af de territoriella församlingarnas skolråd, dels af Stockholms stads konsistorium och dels af stadsfullmäktige.

Hvarje skolråd äfvensom konsistorium utser en ledamot. Stadsfullmäktige utse bland stadens till fullmäktige valbara inbyggare lika många ledamöter, som församlingarna tillsammans välja.

Ledamöter utses för två år i sänder och kunna återväljas. Afgår ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes ledamot i hans ställe för den återstående tiden.

§ 5.

Öfverstyrelsen har att fullgöra hvad som enligt kommunalförfattningen åligger densamma såsom en stadens verkställande och förvaltande nämnd.

Angående öfverstyrelsens förvaltning af egendom och medel lämnas närmare föreskrifter i instruktion, som utfärdas i den ordning, kommunalförfattningen stadgar.

I instruktionen bestämmes ock om öfverstyrelsens rätt att antaga erforderliga tjänstebiträden samt om ordningen och sättet för ärendenas behandling hos öfverstyrelsen.

I öfrigt har öfverstyrelsen att ställa sig till efterrättelse stadgan angående folkundervisningen i staden.

§ 6.

Om det biträde, skolråden hafva att lämna öfverstyrelsen vid vården af folkskoleväsendet, bestämmes i stadgan.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1903.

Från och med samma dag skall staden bestrida kostnaderna för folkskoleväsendet och öfverstyrelsen hafva den sammansättning, som i denna förordning stadgas. Den tillämpning af förordningen och af kommunalförfattningen, som härför erfordras, skall inträda redan under år 1902.

Öfverstyrelsens räkenskaper för år 1902 granskas i den ordning, kommunalförfattningen föreskrifver.

Af de ledamöter i öfverstyrelsen, som första gången utses, skall halfva antalet efter lottning inför öfverstyrelsen utgå vid 1903 års slut.

Föreslagen ändring

i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 1.

Stockholms stad med därunder lydande område utgör för sig en särskild kommun, hvars medlemmar äga att själfva, efter hvad denna förordning närmare bestämmer eller beträffande vissa slag af ärenden är särskildt stadgadt, vårda sina gemensamma angelägenheter, så vidt icke enligt gällande författningar det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhafva.

Om behandling af kyrkliga angelägenheter stadgas särskildt.

Förslag

till Kongl. Maj:ts nådiga instruktion för öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor.

§ 1.

Öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor handhafver folkskoleväsendet i staden enligt af Kongl. Maj:t utfärdad stadga angående folkundervisningen i Stockholm och denna dag gifven förordning om folkskoleväsendet därstädes.

§ 2.

Öfverstyrelsen, om hvars sammansättning är särskildt stadgadt, utser inom sig för hvarje kalenderår ordförande och vice ordförande.

§ 3.

Öfverstyrelsen sammanträder på ordförandens kallelse, så ofta göromålen det påkalla, dock minst en gång i månaden under läseterminerna vid folkskolorna. Kallelse till sammanträde skall ock utfärdas, då minst fem ledamöter med uppgift om anledningen därom hos ordföranden anhålla. Ärende må icke företagas till afgörande, därest icke minst hälften af öfverstyrelsens ledamöter äro tillstädes.

§ 4.

Vid val till ordförande och vice ordförande sker omröstning med slutna sedlar, och lotten skiljer mellan dem, som erhållit lika antal röster.

I öfrigt verkställs omröstning öppet och blifver den mening gällande, hvarom de flesta förena sig. Äro rösterna för olika meningar lika, gälla den, som af ordföranden biträds.

§ 5.

Vid öfverstyrelsens sammanträden skall föras protokoll, som granskas senast vid nästa sammanträde. Fordrar ärendet skyndsam handläggning, och kan protokollet i denna del icke genast granskas, äger öfverstyrelsen uppdraga åt ordföranden att ensam eller tillsammans med en eller flere ledamöter verkställa granskningen.

§ 6.

På öfverstyrelsens förslag bestämma stadsfullmäktige, hvilka tjänstebiträden öfverstyrelsen skall hafva till sitt förfogande. Öfverstyrelsen antager genom förordnande tills vidare eller på viss tid samt entledigar dessa tjänstebiträden.

§ 7.

På sätt och i den ordning, kommunalförfattningen bestämmer, afgifver öfverstyrelsen till stadsfullmäktige förslag till följande årets utgifts- och

inkomststat för folkskoleväsendet, däri inbegripen aflöningsstat för stadens folkskoleinspektör, öfverstyrelsens tjänstebiträden samt lärare och lärarinnor vid folkskolan.

§ 8.

Stadsfullmäktiges pröfning underställas de beslut, som angå:
försäljning, pantförskrifning eller utbyte af staden tillhörig fastighet, så ock öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, staden äger till sådan fastighet;
inköp af fastighet; samt
verkställande af större byggnadsarbeten.

§ 9.

Alla medel, som tillhöra öfverstyrelsens förvaltning, skola insättas för öfverstyrelsens räkning i riksbanken eller annan bankinrättning, hvars bolagsordning eller reglemente af Kongl. Maj:t fastställts.

§ 10.

För besörjande af kassaförvaltningen hos öfverstyrelsen utser öfverstyrelsen inom sig två kassaförvaltare, hvilka jämte öfverstyrelsens redogörare äro ansvarige för vården af de medel och säkerhetshandlingar, hvilka äro dem till förvarande anförtrodda.

§ 11.

Vid handläggning af ärenden rörande nybyggnad eller ombyggnad af skolhus har öfverstyrelsen att påräkna biträde af stadens byggnadskontor.

I sådana ärenden skall öfverstyrelsen inhämta yttranden från hälsovårdsnämnden äfvensom från skolråden i de församlingar, för hvilka skolhuset är afsedt.

§ 12.

Öfverstyrelsens förvaltning och räkenskaper granskas för hvarje år af fem revisorer, hvilka väljas af stadsfullmäktige. Genom val inom sig utse revisorerna ordförande, och gäller vid omröstning bland revisorerna enahanda förfaringssätt, som varder stadgadt för omröstning inom öfverstyrelsen.

Räkenskaperna för hvarje år skola vara färdiga och till revisorerna aflämnas inom utgången af mars månad det följande året. Revisorerna äga att till sin hjälp antaga nödigt biträde. Förekommer hos revisorerna anledning till anmärkning mot förvaltning eller räkenskaper, bör öfverstyrelsen efter erhållen del af anmärkningen skyndsamligen till revisorerna afgifva utlåtande däröfver. Finnes det anmärkta förfarandet vara nöjaktigt förklaradt, förfaller anmärkningen; i annat fall äga revisorerna upptaga den i sin berättelse till stadsfullmäktige. På revisorernas hemställan afgöra stadsfullmäktige, huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen skall meddelas eller ej.

Församlingarnas yttranden den 11 februari 1901.

Efter nådig remiss hördes öfver denna framställning de territoriella församlingarna å kyrkostämmor den 11 februari 1901. Fem församlingar, nämligen Jakobs och Johannes', Adolf Fredriks, Hedvig Eleonora, Katarina och Maria, uttalade sig till förmån för den gjorda framställningen om öfverflyttande af beslutanderätten öfver folkskolebudgeten i dess helhet å stadsfullmäktige, hvarvid Hedvig Eleonora och Katarina församlingar äfven hänvisade till sitt förut fattade beslut i fråga om kostnaderna för byggnad och underhåll af skolhus.

Storkyrkoförsamlingen anförde i anledning af den nådiga remissen hufvudsakligen: Församlingen hade intet att erinra mot grundtanken, att på stadsfullmäktige skulle öfverflyttas beslutanderätten i de frågor rörande folkskolebudgeten, som redan nu vore för hufvudstadens territoriella församlingar gemensamma och hittills fått sin slutliga behandling af kyrkofullmäktige. Men då öfverstyrelsen i sin framställning härom och i sitt bifogade förslag till förordning angående folkskoleväsendet i Stockholm indragit den på nådig pröfning beroende frågan om ändrade bestämmelser angående skolhusbyggnadsskyldigheten och hvad därmed sammanhänge, i hvilket ärende församlingen redan yttrat sig, och öfverstyrelsen därvid uttalat den uppfattning, att, då öfverenskommelse icke syntes kunna träffas mellan stadsfullmäktige och samtliga församlingarna om rätt för staden att på erbjudna villkor öfvertaga nu befintliga skolhus, denna rätt borde fastställas genom lag, inlade församlingen häremot en allvarlig gensaga, i den vissa öfvertygelsen, att äganderätten till välfängen egendom icke kunde mot ägarens bestridande genom en lagparagraf öfverflyttas till annan ägare. Med åberopande i öfrigt af sitt vid kyrkostämman den 26 februari 1900 gjorda uttalande i afseende på frågan om gemensamhet i skolhusbyggnadsskyldighet och då församlingens ståndpunkt i frågan fortfarande vore densamma, förklarade församlingen sig icke kunna tillstyrka öfverstyrelsens framställning i denna del.

Äfven Klara församling åberopade sitt utlåtande den 26 februari 1900 i afseende å skolhusbyggnadsfrågan och anförde i öfrigt, att då de nu föreliggande förslagen vore byggda på förutsättningen af nådigt bifall till hvad församlingen i förenämnda utlåtande för sin del afböjt, församlingen, med vidhållande af hvad den sålunda förut uttalat, hemställde, att förslagen i deras nuvarande omfattning icke måtte vinna nådigt afseende. Däremot förklarade sig församlingen intet hafva att erinra mot en sådan förändring i gällande bestämmelser, att, med församlingens rätt i fråga om dess folkskolelokaler oförkränt, å kommunen öfverflyttades uppgiften att besluta öfver folkskolebudgeten i öfrigt och hvad därmed ägde sammanhang.

Kungsholms församling slutligen afslog efter votering med 181 röster mot 171 öfverstyrelsens förslag i dess helhet. Under den beslutet föregående diskussionen anfördes såsom skäl för afslag hufvudsakligen, att församlingen ej borde afsäga sig beslutanderätten rörande budgeten i skolärenden, att någon olägenhet ej förefunnits i afseende å det hittills varande sättet för folkskolebudgetens afgörande och att man borde afvakta, huru gemensamheten i byggnadsfrågan utfölle.

De af öfverstyrelsen framlagda författningsförslag tillstyrktes af Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora församlingar med ett par detaljanmärkningar. Jakobs och Johannes' samt Katarina församlingar afgåfvo allmänt hållna uttalanden om nödvändigheten af ändringar i vederbörliga författningar, hvaremot Maria församling ej alls yttrade sig i denna del. Storkyrkoförsamlingen ansåg sig icke böra särskildt yttra sig öfver författningsförslagen, Klara och Kungsholms församlingars yttranden i denna del innefattas i deras uttalanden angående själfva hufvudfrågan.

Jemväl Stockholms stads konsistorium afgaf i denna fråga yttrande, dagtecknad den 23 april 1901, och anförde däri, att konsistorium icke hade något att erinra vid de af öfverstyrelsen föreslagna förändrade anordningar i fråga om hufvudstadens folkskoleväsende med afseende på de praktiska olägenheter, som verkligen vore förknippade med nuvarande föreskrifter rörande folkskolebudgetens behandling, men gjorde därjämte anmärkning mot en af detaljbestämmelserna i förslaget till ändringar i kyrkostämmoförordningen för Stockholm.

Stockholms
stads konsisto-
rii yttrande
den 23 april
1901.

Slutligen förklarade sig stadsfullmäktige, i underdånig skrifvelse den 17 april 1901, på det lifligaste tillstyrka öfverflyttningen på stadsfullmäktige af beslutanderätten öfver den för hufvudstadens territoriella församlingar gemensamma folkskolestaten, enär det knappt lede något tvifvel, att

Stadsfullmäk-
tiges utlåtande
den 17 april
1901.

kyrkostämmorna föga ägnade sig för dithörande angelägenheters handläggning, och öfverflyttningen vore en lämplig komplettering af den utaf stadsfullmäktige tillstyrkta åtgärden, att folkskolebyggnaderna skulle öfvertagas af staden.

Hvad därefter beträffade de af öfverstyrelsen framlagda författningsförslag erinrade stadsfullmäktige, att förslaget till förordning angående folkskoleväsendet i Stockholm ginge med afseende å stadens öfvertagande af folkskolebyggnaderna åtskilligt längre än stadsfullmäktiges den 25 april 1899 öfver tidigare förslag i ämnet afgifna yttrande, i det att nu föreliggande förslag innebure en tvångsöfverflyttning genom lag, omfattande samtliga församlingarna, under det att stadsfullmäktige i berörda beslut ansett frågan böra lösas genom öfverenskommelser mellan staden och församlingarna; och funno stadsfullmäktige, med hänsyn till sitt anförda uttalande, vidare yttrande i denna del af frågan från dem nu icke erfordras.

Beträffande författningsförslagen i öfrigt lämnade stadsfullmäktige förslaget till ändring i kommunalförordningen utan erinran och förklarade sig sakna anledning att yttra sig om förslaget till ändringar i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm. I fråga om förslaget till instruktion för den nya myndigheten anmärkte stadsfullmäktige, att bestämmelserna i förslagets § 4 angående val och omröstning i vissa afseenden skilde sig från de för de kommunala förvaltningsmyndigheterna i allmänhet gällande samt att öfverstyrelsen äfven vid fråga om reparation af skolhus borde få direkt anlita stadens byggnadskontor.

Öfverståthållareäm-
betets utlåtande
den 9 maj
1901.

Med öfverlämnande af de sålunda afgifna yttrandena afgaf öfverståthållareämbetet den 9 maj 1901 eget underdånigt utlåtande i ärendet, därvid ämbetet, med instämmande i hvad till stöd för den ifrågasatta öfverflyttningen anförts, förklarade sig obetingadt biträda förslaget därom.

Vidkommande de af öfverstyrelsen tillika uppgjorda förslag till nya författningar och ändringar i gällande sådana, erinrade öfverståthållareämbetet, att desamma vore byggda jämväl på förutsättningen af bifall till det tidigare väckta förslaget om stadens öfvertagande af den församlingarna åliggande skyldigheten att bygga och underhålla folkskolelokaler samt därpå att ett dylikt öfvertagande skulle genom lag kunna genomföras utan afseende å hvad vissa församlingar däremot invändt. Häraf hade ock, fortsatte ämbetet, följt, att, förutom Kungsholms församling, som afslagit frågan i hela dess omfattning, Klara församling och Storkyrkoförsamlingen sett sig föranlåtna att särskildt uttala, det de vidhölle, den förra församlingen sitt beslut att icke medgifva öfverflyttningen och Stor-

kyrkoförsamlingen de af församlingen för biträdande af förslaget uppställda särskilda villkor; hvarförutom stadsfullmäktige erinrat, hurusom det nu föreliggande förslaget innebure en tvångsöfverflyttning genom lag, omfattande samtliga församlingarna, under det stadsfullmäktige i sitt den 25 april 1899 afgifna yttrande ansett frågan böra lösas genom öfverenskommelse mellan staden och församlingarna, hvilket yttrande nu ock af stadsfullmäktige vidhölles. Ehuru denna fråga icke egentligen utgjorde föremål för den nådiga remissen, hade öfverståthållareämbetet dock icke kunnat undgå att beröra densamma, desto hellre som den hade inflytande på formuleringen af vissa bestämmelser i de afgifna författningsförslagen.

Öfverståthållareämbetet ingick därefter i kritik af dessa förslag i vissa delar, därvid gjordes några smärre detaljanmärkningar, hufvudsakligen af redaktionell natur.

Slutligen öfverlämnade öfverståthållareämbetet till Kongl. Maj:t en från kyrkofullmäktige i Stockholm till ämbetet inkommen underdånig skrivelse af den 15 april 1901. Kyrkofullmäktiges utlåtande den 15 april 1901.

I denna skrivelse erinrade kyrkofullmäktige, hurusom på grund af bestämmelser i nådiga stadgan angående folkundervisningen i Stockholms stad den 27 september 1861 samt nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 den för hufvudstadens alla territoriella församlingar gemensamma folkskolebudgeten hittills handlagts först på en och samma dag af hvar och en af dessa församlingar å kyrkostämma och därefter af kyrkofullmäktige, men att, sedan berörda författningar tillkommit, förhållandena i Stockholm betydligt förändrats. I sådant afseende påpekade kyrkofullmäktige, att från 1860 års slut till 1899 års slut folkmängden i Stockholm stigit från omkring 112,000 till omkring 300,000 personer, att den folkrikaste församlingen därstädes år 1860 varit Katarina med 18,000 invånare men år 1899 Hedvig Eleonora med mera än 66,000 invånare och att, under det folkskoleafgiften från församlingarna år 1863 uppgått till 41,084 kronor 23 öre, densamma år 1899 belöpt sig till 1,084,923 kronor 85 öre.

Härefter anförde kyrkofullmäktige hufvudsakligen: Under de senaste decennierna hade den uppfattningen gjort sig allt mera gällande, att beslutanderätten i en angelägenhet af så allmänt intresse som folkskolebudgetens bestämmande icke lämpligen kunde vara fördelad mellan flera hvarandra sidoordnade kyrkostämmor, utan borde tillkomma en enda, för kommunen gemensam myndighet. Förslag i denna riktning hade ock gång efter annan blifvit framställda. I sådant hänseende erinrades dels om det betänkande, som afgifvits af den förut omnämnda, af öfverståthållare-

ämbetet tillsatta kommittéen för utredning rörande ifrågasatt omreglering af hufvudstadens territorialförsamlingar, dels ock om det förslag, som aflämnats af en utaf Kongl. Maj:ts år 1895 tillsatt, af chefen för ecklesiastikdepartementets folkskolebyrå och fyra andra i folkskolefrågor förfarne män bestående kommitté, med uppdrag att utarbeta förslag till folkskolestadga för rikets större städer. Enligt detta förslag, som jämväl afsett Stockholm, skulle högsta lokala myndigheten öfver folkskolans angelägenheter öfverlämnas åt en särskild representation, benämnd skolfullmäktige, och kyrkostämmans befattning med folkskolans angelägenheter inskränkas till val af skolfullmäktige samt till vård om och förvaltning af egendom eller medel, som genom gåfva eller testamente tillfallit någon församling särskildt för befrämjande af dess skolväsende; och skulle till skolfullmäktiges handläggning höra frågor om, bland annat, skolmedels användande samt skolräkenskapers granskning, hushållning med och vård om folkskolans egendom, byggande och underhåll af skolhus samt boställen för folkskolelärare, bestämmande af utgifts- och inkomststat för samt afgifter till folkskolan äfvensom öfverenskommelser rörande folkskoleinspektörs och folkskolelärares samt öfriga vid folkskolan anställda personers löneförmåner.

Efter det kyrkofullmäktige vidare erinrat, att det sålunda framställda förslaget rörande skolfullmäktige icke vunnit Kongl. Maj:ts bifall, fortsatte kyrkofullmäktige: Den omständigheten, att under de senaste fyra decennierna invånareantalet i Stockholm nästan tredubblats, under det att församlingarna bibehållits vid samma antal som förut, hade gjort, att de å kyrkostämma röstberättigades antal vuxit så betydligt, att ingen lokal funnes tillräckligt stor att kunna rymma mera än en bråkdel af de å hvarje särskild kyrkostämma röstberättigade, hvilket gällde äfven om de minsta församlingarna. När å en kyrkostämma ett ärende af mera allmänt intresse förekomme, vore nämligen den största lokal, som funnes att tillgå, kyrkan, till trängsel fylld och de röstberättigade, som ej kunde komma in i kyrkan, måste gå därifrån med oförrättadt ärende. Vidare kunde vid sådana tillfällen till följd af de akustiska förhållandena knappt en tiondedel af de närvarande höra diskussionen, hvaraf följde, att en stor del af de röstberättigade ej uppfattade de propositioner till omröstning, som framställdes. Begärdes votering, åtginge många timmar för densammas verkställande, så att stämman ej slutade förrän sent på natten och mången på grund däraf aflägsnade sig utan att hafva varit i tillfälle att afgifva sin röst. Detta hade haft till följd, att allmänhetens intresse att deltaga i behandlingen af de ärenden, som förekomme å kyrkostämma, betydligt slappats.

Redan dessa omständigheter utgjorde, enligt kyrkofullmäktiges åsikt, tillräckligt skäl för att ett så viktigt ärende som folkskolornas budget ej

vidare borde afgöras å kyrkostämman. Men äfven andra lika viktiga omständigheter kunde anföras. Den växlande och oberäkneliga majoriteten i kyrkostämman kunde lätt föranleda skadliga omkastningar i organisationen af folkskoleväsendet. Då kyrkostämmorna, där de ej genom tillfälliga omständigheter blifvit föremål för ett mera allmänt intresse, ofta vore högst fåtaligt besökta, kunde ett vaksamt och påpassligt fåtal genomdrifva beslut, som ingalunda vore uttryck för åsikterna hos det verkliga flertalet bland de röstberättigade. Detta kunde äfven inträffa, då kyrkostämman vore till trängsel besökt, eftersom de flesta röstberättigade ej kunde få tillträde till stämman på grund af lokalens otillräcklighet. Kyrkostämman borde därför i Stockholm ersättas af någon annan myndighet, som erbjöde större garantier för ett mera konsekvent handhafvande af folkskolans angelägenheter.

För utredande af frågan om, till hvilken myndighet beslutanderätten öfver skolbudgeten borde öfverlämnas, erinrade kyrkofullmäktige till en början, att i Göteborg allt sedan kommunalförfattningarnas införande beslutanderätten öfver folkskolebudgeten tillkommit stadsfullmäktige, utan att, så vidt kyrkofullmäktige hade sig bekant, något afsevärdt missnöje förekommit mot folkundervisningen därstädes. I Köpenhamn, Kristiania och Helsingfors samt i de större städerna i Tyskland och Frankrike tillkomme det stadsfullmäktige eller däremot svarande myndighet att besluta öfver folkskolebudgeten. Den folkskolebudget, som ej afsåge anskaffande och underhåll af skollokaler, vore redan nu gemensam för Stockholms samtliga invånare oberoende af församlingsindelningen. Då de kommunala utgifter, öfver hvilka stadsfullmäktige i Stockholm beslutade, nu uppginge till omkring $28\frac{1}{2}$ millioner kronor årligen, förefunnes icke skäl att för bestämmandet af folkskolebudgeten, som, statsbidraget inräknadt, uppginge till omkring $1\frac{1}{2}$ millioner kronor, bibehålla det nuvarande invecklade förfarandet, helst folkskolebudgetens öfverflyttande till stadsfullmäktige medförde den fördel, att beslutanderätten öfver hela den budget, som vore för stadens invånare gemensam, tillades en enda myndighet, samt en sådan öfverflyttning ej borde kunna i afsevärd mån verka betungande för stadsfullmäktige. Åtminstone i Stockholm torde de skattdragandes åsikter vara på ett sannare sätt representerade hos stadsfullmäktige än hos kyrkostämmorna, där känslan af ansvar icke torde hos flertalet göra sig i samma grad gällande som hos kommunens valde representanter.

Af nu anförda skäl ansåge kyrkofullmäktige, att beslutanderätten öfver den för församlingarna gemensamma folkskolebudgeten borde öfverflyttas från de kyrkliga myndigheterna till stadsfullmäktige.

Bland skäl, som anförts mot berörda öfverflyttning, vore, att stadsfullmäktige icke valdes med särskild hänsyn till undervisningsfrågor, att

då stadsfullmäktige vore i främsta rummet upptagna af en stor mängd borgerliga ärenden, som hörde till deras handläggning, skolans angelägenheter lätt skulle kunna blifva tillbakasatta samt att det icke vore lämpligt att till stadsfullmäktige öfverlåta budgeten och åt en särskild skolstyrelse uppdraga de egentliga skolfrågorna jämväl af den anledning, att de ekonomiska och pedagogiska frågorna icke borde skiljas från hvarandra, enär de ofta vore af hvarandra beroende och därför helst borde behandlas i ett sammanhang och sålunda handläggas af samma myndighet. Dessa skäl kunde emellertid, hvad Stockholm anginge, ej anses giltiga. Mera än en åttendedel af stadsfullmäktige i Stockholm tillhörde eller hade tillhört lärarekåren och en betydligt större procent af dem hade universitetsbildning, så att något skäl antaga, att skolans angelägenheter skulle blifva tillbakasatta af stadsfullmäktige, för närvarande ej funnes, och man hade all anledning hysa den förhoppning, att stadsfullmäktige fortfarande skulle komma att till stor del utgöras af eliten af de bildade män, som bodde i hufvudstaden. I Stockholm hade alltsedan år 1862, då folkskolebudgeten med undantag för kostnaderna att bygga och underhålla skolhus, blef gemensam för stadens invånare, de ekonomiska och pedagogiska frågorna handlagts skilda från hvarandra, de förra af kyrkostämmorna och kyrkofullmäktige och de senare af folkskoleöfverstyrelsen, men denna omständighet syntes ej hafva haft menlig inverkan, ty folkskolorna i Stockholm torde knappt i något hänseende kunna sägas stå efter folkskolorna i det öfriga riket.

Vidare hade mot den ifrågasatta öfverflyttningen anmärkts, att denna åtgärd skulle vara i bestämd motsats mot den princip, som hittills varit gällande i vårt land, nämligen att omvårdnaden om folkskolan skulle tillkomma den kyrkliga kommunen, samt att något sakligt skäl att frångå denna princip så mycket mindre funnes, som folkskoleväsendet i vårt land just under den kyrkliga kommunens omvårdnad om dess angelägenheter nått den utveckling och höga ståndpunkt, som detsamma intoge. Principen borde dock, enligt kyrkofullmäktiges förmenande, vika för öfvervägande praktiska skäl och vore redan bruten i Göteborg, utan att därstädes visat sig någon olägenhet däraf.

Slutligen hade anmärkts, att då valrätt och valbarhet till stadsfullmäktige tillkomme jämväl främmande religionsbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska statskyrkan, men dessa däremot icke hade rösträtt å kyrkostämman, det vore jämväl af detta skäl olämpligt, icke endast med afseende å kristendomsundervisningen, att å stadsfullmäktige öfverflytta någon befogenhet öfver folkskolans angelägenheter. Häremot vågade kyrkofullmäktige invända, att då i Stockholm de främmande tros-

förvanterna vore mycket fåtaliga i förhållande till dem, som tillhörde statskyrkan — enligt statistiska uppgifter utgjorde vid 1898 års slut den rättsliga folkmängden i Stockholm 295,789 personer, af hvilka allenast 2,452 personer tillhörde främmande trosförvanterns församlingar — de främmande trosförvanterna torde i fråga om allmänna val i Stockholm sakna betydelse, hvilket jämväl framginge däraf, att af stadsfullmäktige för närvarande endast fem tillhörde främmande religionssamfund. Olikheten mellan den valmanskår, som utsåge stadsfullmäktige, och de å kyrkostämman röstberättigade vore alltför ringa för att ens någon betydelse skulle kunna tilläggas denna olikhet.

Kyrkofullmäktige uttalade på de anförda skälen såsom sin åsikt, att öfverflyttandet af beslutanderätten öfver folkskolebudgeten från församlingarna till stadsfullmäktige skulle vara till gagn för folkskoleväsendet i Stockholm. Men om en sådan öfverflyttning skulle äga rum, borde dock vissa garantier fordras, för att jämväl därefter det kyrkliga elementet måtte hafva tillbörligt inflytande å folkskoleväsendet. Sålunda borde verkställighet och förvaltning i fråga om folkskoleväsendet fortfarande tillkomma öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, hvilken alltså skulle blifva en af stadens nämnder. Men stadsfullmäktige borde ej hafva rätt att ensamma tillsätta öfverstyrelsens medlemmar, utan borde denna rätt lika fördelas mellan församlingarnas skolråd och stadsfullmäktige, hvarjämte Stockholms stads konsistorium skulle såsom hittills äga utse en ledamot af öfverstyrelsen. Hvad granskningen af folkskolans räkenskaper beträffade borde tillsättande af revisorer för nämnda ändamål tillkomma endast stadsfullmäktige, hvilka jämväl borde tillerkännas beslutanderätt öfver de anmärkningar, revisorerna framställde. Dessutom borde föreskrift lämnas om att de beslut, som före tillämpningen af den nu föreslagna anordningen fattats af församlingarna gemensamt eller af kyrkofullmäktige rörande aflönings- och pensionsförhållanden, skulle äga samma giltighet, som om de fattats af stadsfullmäktige.

Med anledning af hvad kyrkofullmäktige sålunda anført, hemställde de, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådana åtgärder, som erfordrades för att den beslutanderätt öfver folkskolebudgeten i Stockholm, som hittills tillkommit församlingarna gemensamt och kyrkofullmäktige, måtte öfverflyttas å stadsfullmäktige.

Slutligen har öfverstyrelsen till Kongl. Maj:t inkommit med en den 30 maj 1901 dagtecknad underdänig skrifvelse, däri öfverstyrelsen, med Öfverstyrelsens framställning den 30 maj 1901.

erinran om syftet med öfverstyrelsens underdåniga skrifvelse den 14 december 1900, vidare anført:

Utom för byggnad och underhåll af skolhus hade de territoriella församlingarna i Stockholm hittills hvar för sig på skolrådets förslag anvisat medel jämväl för andra ändamål, som afsåge folkskoleväsendet eller därmed ägde sammanhang, såsom till inrättande och underhåll af församlingsbibliotek, till barnkrubbor, arbetsstugor för barn, skollofskolonier, mat-hållning, skodon och kläder åt fattiga m. m.

Inom öfverstyrelsen hade fästats uppmärksamhet därå, att denna praxis möjligen skulle komma att upphöra, därest byggnadsskyldigheten och den för församlingarna gemensamma folkskolebudgeten öfverflyttades å den borgerliga kommunen utan att i sammanhang därmed bestämmelser meddelades om rätt för församlingarna att uttaxera afgifter och anslå medel för ändamål sådana som de nu angifna.

Öfverstyrelsen, som tagit i sorgfälligt öfvervägande behovet af en sådan rätt för församlingarna, hade därvid kommit till den bestämda öfvertygelsen, att underhåll af församlingens bibliotek borde vara en församlingens angelägenhet. Bispisning och beklädnad af skolbarn, som däraf vore i behof, utgjorde visserligen en angelägenhet för den borgerliga kommunen, men då det understöd, som af denna lämnades, hade karaktären af fattigvård och i följd häraf torde kännas för många understödstagare i viss mån motbjudande, trodde öfverstyrelsen, att det icke borde förvägras den kyrkliga kommunen att under en mildare form lämna sådant understöd. Underhåll af barnkrubbor, arbetsstugor för barn och skollofskolonier syntes öfverstyrelsen vara en så behjärtansvärd uppgift, att såväl den borgerliga kommunen som församlingen och den enskilda välgörenheten borde samverka till densammas lösande. Då slutligen på enskilda församlingars initiativ tillkommit anordningar vid folkskolorna i församlingarna, hvilka visat sig synnerligen förträffliga och småningom införts jämväl i öfriga församlingar, såsom t. ex. skolkök och skolbad, tvekade öfverstyrelsen icke att förorda ett generellt stadgande, genom hvilket åt församling medgäfves rätt att genom anslag befrämja sådana förbättringar i folkskoleväsendet inom församlingen, till hvilka staden icke anvisade medel.

Under förklarande att öfverstyrelsen sålunda ansåge riktigt, att församlingarna jämväl sedan den egentliga folkskolebudgeten öfverflyttats på den borgerliga kommunen ägde rätt att uttaxera medel för vissa folkundervisningen och barnavården rörande angelägenheter, öfverlämnade öfverstyrelsen, med frånträdande af det vid skrifvelsen den 14 december 1900 fogade förslag till ändringar i nådiga förordningen om kyrkostämma m. m.

i Stockholm, ett annat på nu angifna grunder affattadt förslag i ämnet af följande lydelse:

F ö r s l a g

till ändringar i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd
och skolråd i Stockholm.

§ 1.

Mom. 1. Hvarje territoriell kyrkoförsamling äger att för handhafvande af kyrkans och vissa folkundervisningen och barnavården rörande angelägenheter i kyrkostämma med kyrkoherden sammanträda till öfverläggning och beslut, på sätt denna förordning stadgar.

Mom. 2. Kyrkostämma må i kyrka eller på annat lämpligt ställe hållas.

§ 2.

Mom. 1. Till kyrkostämmas handläggning höra frågor om:

- 1:o) åtgärder till vidmakthållande af ordning under gudstjänsten;
- 2:o) val af kyrkovårdar och öfriga ledamöter i kyrkoråd, ledamöter i skolråd samt i de öfriga nämnder, styrelser och andra myndigheter, hvilka församlingen enligt särskilda författningar och stadganden antingen skall tillsätta eller i hvilka församlingen genom deputerade skall deltaga, äfvensom af revisorer och andra ombud, dem församlingen äger utse;
- 3:o) orgelnisters, kyrkosångares och klockares tillsättande och afskedande;
- 4:o) användande af kyrkans och andra till församlingens disposition ställda medel samt granskning af räkenskaper angående sådana medel;
- 5:o) hushållning med och vård om kyrkans och annan församlingen tillhörig egendom;
- 6:o) byggnad, underhåll eller förbättrande af kyrka, med hvad därtill hörer, samt boställe för präst eller kyrkobetjante;
- 7:o) bestämmande af afgift till kyrka och boställe;
- 8:o) fördelning af bänkrum i kyrkan;
- 9:o) ordnande af begravningsplatser samt bestämmande af afgifter för dem och begagnande af kyrkoklockor eller annan kyrkans tillhörighet;
- 10:o) öfverenskommelser rörande prästerskaps och kyrkobetjänings löneförmåner.

Om vård och förvaltning af vissa kyrkogårdar genom kyrkogårdsnämnd är särskildt stadgadt.

Mom. 2. Kyrkostämman äger ock handlägga frågor om
 inrättande och underhåll af församlingsbibliotek samt af barnkrubbor,
 arbetsstugor för barn och därmed jämförliga anstalter;
 underhåll af skollofskolonier samt bespisning och beklädnad af skol-
 barn;
 befrämjande af sådana förbättringar af folkskoleväsendet inom för-
 samlingen, till hvilka staden ej anslagit medel;
 bestämmande af afgift för nu nämnda ändamål och
 granskning af räkenskaper angående medel, som anslagits för sådana
 ändamål.

§ 4.

Rättighet att deltaga i kyrkostämmans öfverläggningar och beslut till-
 kommer hvarje medlem af svenska kyrkan, som vid val af stadsfullmäk-
 tige har rösträtt och inom församlingen är mantalsskrifven eller ändock
 därstädes äger fast egendom eller är för inkomst af arbete eller kapital
 till allmän bevillning uppförd, samt för oguldna utskylder till församlingen
 icke häftar.

Den som till — — — församlings kyrkostämman.

§ 24.

Mom. 1. Kyrkorådet — — — kyrkans angelägenheter.

Mom. 2. Skolrådet tillhör:

a) att utöfva den vård om och befattning med folkskolan, som enligt
 gällande stadga är åt skolrådet uppdragen;

b) att i öfrigt handhafva de församlingen tillhörande angelägenheter
 rörande folkundervisningen och barnavården, samt

c) att förvalta medel, som blifvit under skolrådets vård ställda.

Mom. 3. Såväl kyrkorådet — — — kyrkostämman infordras.

§ 38.

Mom. 1. För hvarje år åligger det kyrkorådet att för kyrkan samt
 skolrådet att för folkundervisningen och barnavården, så vidt frågan för-
 samlingen enskildt angår, uppgöra ett utgifts- och ett inkomstförslag.

Mom. 2. I utgiftsförslaget — — — samma år.

Mom. 3. Ut i — — — påräkna.

§ 41.

Mom. 1. Räkenskaperna för såväl kyrkans medel som de medel skolrådet har under sin förvaltning, skola afslutas med kalenderår samt senast den 1 därpå följande mars aflämnas till de för deras granskning utsedde revisorer.

Mom. 2. Revisionsberättelsen — — — vidtagas skall.

Genom nådig remiss anbefalldes öfverståhållareämbetet att från stadsfullmäktige i Stockholm samt från kyrkostämmorna i de territoriella församlingarna därstädes infordra underdåniga yttranden i anledning af öfverstyrelsens sistberörda skrifvelse och därmed jämte eget utlåtande till Kongl. Maj:t inkomma.

Församlingarna hördes å kyrkostämmor den 9 september 1901; och tillstyrkte därvid samtliga församlingarna, utom Hedvig Eleonora, öfverstyrelsens ändrade förslag. Hedvig Eleonora församling tillstyrkte bifall till förslaget men med uteslutande af bestämmelsen, att kyrkostämman skulle äga handlägga frågor om befrämjande af sådana förbättringar af folkskoleväsendet inom församlingen, till hvilka staden ej anslagit medel, enär enligt församlingens åsikt ett sådant stadgande i flera hänseenden vore otjänligt, om staden komme att öfvertaga folkskolebudgeten i dess helhet.

Öfverstyrelsens förslag tillstyrktes jämväl af Stockholms stads konsistorium, som i frågan yttrade sig den 13 september 1901.

Stadsfullmäktige förklarade sig i underdånigt utlåtande den 1 oktober 1901 ej hafva något att erinra mot förslaget, att ärenden angående inrättande och underhåll af församlingsbibliotek samt af barnkrubbor, arbetsstugor för barn och därmed jämförliga anstalter jämte underhåll af skolofskolonier samt bespisning och beklädnad af skolbarn skulle tillhöra kyrkostämmans handläggning, enär öfverstyrelsen i denna del af förslaget hållit sig inom folkundervisningens och barnavårdens område.

Beträffande däremot det föreslagna stadgandet, att kyrkostämman skulle äga att handlägga frågor om befrämjande af sådana förbättringar af folkskoleväsendet inom församlingen, till hvilka staden ej anslagit medel, anförde stadsfullmäktige: Enligt det af stadsfullmäktige tillstyrkta, på nådig pröfning beroende förslaget till förordning angående folkskoleväsendet i Stockholm skulle detta folkskoleväsende utgöra en angelägenhet, hvilken staden såsom kommun hade att vårda. Till denna vård måste anses höra befrämjande af förbättringar af folkskoleväsendet, vare sig dessa förbättringar skulle tillgodokomma folkskolorna inom alla eller inom endast

några församlingar. Möjligheten att utöfva den stadsfullmäktige sålunda förlänade myndighet i folkskoleärenden så, att nödig enhet öfver hela staden vunnes, skulle kunna på ett betänkligt sätt äfventyras, därest det tillätes en eller annan församling att införa »förbättringar i folkskoleväsendet» oberoende af hvad stadsfullmäktige pröfvade vara i sådant hänseende ändamålsenligt. Det skulle nämligen därigenom ligga i en församlings skön att i en eller flera folkskolor, till hvilka stadsfullmäktiges behörighet sträckte sig, införa anordningar, hvilka icke ifrågasatts hos stadsfullmäktige, ja till och med anbefalla införandet sedan förslag om en dylik anordning blifvit af kommunalstyrelsen förkastadt. Stadsfullmäktige afstyrkte därför på det bestämdaste ifrågavarande tillägg.

I öfrigt gjorde stadsfullmäktige mot öfverstyrelsens förslag några detaljanmärkningar.

Med öfverlämnande af de sålunda afgifna yttrandena afgaf öfverståthållareämbetet eget underdånigt utlåtande i ärendet den 14 oktober 1901, däri öfverståthållareämbetet på de af stadsfullmäktige och Hedvig Eleonora församling anförda skäl förklarade sig anse, att ur förslaget borde utgå bestämmelsen om att kyrkostämman skulle äga att handlägga frågor om befrämjande af sådana förbättringar af folkskoleväsendet inom församlingen, till hvilka staden ej anslagit medel; men i öfrigt lämnade öfverståthållareämbetet förslaget utan erinran.
